

BATINA

Serie nouă, anul 4, nr. 37, mai 2017

www.cctb.ro

Revistă lunară editată de Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T.Burada”
al Consiliului Județean Constanța

foto: Oana Ciupitu

Cuprins

03 Editorial - Puterea memoriei	Repertoriu funebru (cântece ceremoniale, zorile, cântecul bradului, bocete)	28 Istorie nefardată - De veghe la porțile Dunării
04 Opinii de adolescent	16 Povestea vorbelor - Nitam-nisam	31 Scriitori antici despre Callatis și callatieni (III)
05 Din Constanța-n Istanbul, la oameni cu suflet bun!	18 Un nume despre care trebuie să știe orice dobrogean: Dascălul Costache Petrescu din Silistra	35 Iasomia: alb strălucitor, parfum seducător
07 Nu pășiți prin viața, DANSAȚI!	23 Anul Ovidius - Ovidius și Valerius Messalla din neamul lui Ioan de Hunedoara și Matei Corvin(II)	36 Personalitățile orașului - Sever Cărpinișan (II)
09 Contribuții la istoria presei române - Pe urmele Basarabiei anului 1917 („Se – întâlnește Dor cu Dor”)	25 Obiceiuri de pretutindeni - Primitivi în Lumea Nouă – Nativii din America de Nord (III) - Tumulii și tipi-ul	
13 Repertoriu familial. Repertoriu nupțial (cântecul miresei, legătura, cântecul mirelui, cântecul soacrei);		

Datina, fondată în 1991, serie nouă,
Revistă lunară editată de
Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” al Consiliului Județean Constanța

ISSN 1221-2253

DIRECTOR GENERAL: Prof. DOINA VOIVOZEANU, **DIRECTOR ADJUNCT:** SILVIA ȚIGMEANU
REDACTOR ȘEF: conf.univ. dr. AURELIA LĂPUȘAN, **REDACTORI:** Ana Maria ȘTEFAN, IULIA PANĂ, DAN COJOCARU

CONSILIUL ȘTIINȚIFIC:
dr. LAVINIA DUMITRAȘCU, dr. SORIN COLESNIUC, dr. CRISTINA LAZĂR, dr. IOAN ADAM

DIRECTOR ECONOMIC: Alina ONEL
Tehnoredactor: Gabriel VOICU
Corectură: Daniela COJOCEA

Copyright text și fotografii © Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”
Copyright prezentare grafică © 2016 Editura Datina
Iconografie: arhiva Centrului și colecții particulare

Tiparul FOTO STORY SRL Constanța, bdul Alex. Lăpușeanu nr.163 fotoartaga@yahoo.com

Centrul cultural județean Constanța „Teodor T. Burada” - Constanța	
Bd. Tomis nr. 110	Bd. I.C. Brătianu nr. 68
Tel./Fax: 0241 61 92 93	Tel: 0241 61 88 42
E-mail:office@scoalaarte.ro	E-mail:cultural2@scoalaarte.ro

Puterea memoriei

 Dan COJOCARU

În luna mai se spune în popor că raiul coboară pe pământ și înverzește totul. O explozie mult așteptată de vegetație, copacii prind culoare și viață datorită frunzelor și florilor, iar muncile agricole se intensifică. Pe ogoare, în livezi, grădini și podgorii activitatea este în toi, iar turmele de oi, cirezile de vite și prisăcile dau randament maxim. Cel puțin așa ar fi trebuit să fie pentru că anul acesta iarna ne-a iubit prea mult și a ales să plece mult mai târziu decât de obicei!

Zăpezile abundente au făcut în așa fel încât unul din proiectele Centrului Cultural Județean Teodor T. Burada să înceapă mai târziu decât a fost prevăzut adică...exact în luna mai. Este vorba despre proiectul cultural cinematografic Puterea memoriei. În cadrul acestuia au loc proiecții de film istoric pe întreg teritoriul județului Constanța, în încercarea de a face în așa fel încât să nu pierdem cel mai important filon de simțământ românesc, patriotismul. Se încearcă totodată stabilirea unor adevăruri istorice deformate, din păcate, de prea multe ori în funcție de cerințele celor care, vremelnice, controlau chiar și istoria la acel moment, o istorie interpretată doar în funcție de propriile interese.

Din lista de filme prezentate fac parte filmele regizorului Sergiu Nicolaescu, după cum urmează : "Noi, cei din linia întâi", "Atunci i-am condamnat pe toți la moarte", "Triunghiul morții", "Mircea" și "Mihai Viteazul".

Dacă despre "Mihai Viteazul" aflasem că a fost materie de studiu la Academia lui Steven Spielberg am avut posibilitatea prin atragerea unor istorici în proiect să aflu și alte lucruri extrem de interesante, care cu siguranță vor fi pe placul cinefililor. Unul dintre ele, legat de Dobrogea noastră, ar fi acela că soldații prezentați în filmul "Noi, cei din linia întâi", cuceritori ai postului „Radio Donau”, erau din zona noastră!

Participant activ în cadrul proiectului, Costin Scurtu, directorul Muzeului Militar Național Regele Ferdinand I, filiala Constanța, transformă proiecția de film în lecție de istorie pe viu, corectând ori de câte ori apar în filme modificările impuse în perioada regimului comunist prin care se arăta fața umană a activiștilor de partid, prietenia cu marele popor sovietic sau pericolul reprezentat de imperialiști. Totul fără nici cel mai mic fundament istoric. Evenimentele prezentate de noi nu se adresează în mod exclusiv elevilor, la acesta participând și veterani de război, martori ai evenimentelor petrecute atunci, sau membrii familiilor acestora, locuitorii satelor, comunelor sau orașelor mai mici de pe teritoriul Județului Constanța. Caravana noastră, dacă o putem numi așa, duce nu numai filmele sau poveștile noastre, ci și un soi de muzeu itinerant, uniforme militare, steaguri, replici ale armelor folosite și alte elemente care au aparținut soldaților, ofițerilor și comandanților acestora .

Evenimentul este organizat de Centrul Cultural Județean Teodor T. Burada, prin secția de distribuție și exploatare a filmelor, cu sprijinul Arhivei Naționale de Filme, al soției regretatului regizor Sergiu Nicolaescu, în colaborare cu Muzeul Militar Național Regele Ferdinand I, filiala Constanța.

Opinii de adolescent

■ Daniela Andra COJOCEA

Aș fi putut defini acest obiect vestimentar cu orice alt termen, însă prefer să îi spun așa deoarece ne definește. Poporul român are câteva elemente specifice, care îl caracterizează, printre care se numără datinile, tradițiile, modul în care gândește, viețuiește, felul în care se îmbracă. Să nu uităm faptul că ia noastră este purtată cu mândrie și în afara României, fapt ce atestă clar că locuitorii noștri, chiar dacă aleg să își extindă aria de existență în afara hotarelor, nu vor să uite de unde au plecat. De asemenea, acest lucru demonstrează și o clară promovare a tot ceea ce înseamnă cultură românească.

Pentru a evita orice confuzie, voi spune câteva cuvinte despre această „uniformă” a românilor, pe care, din nefericire, unii o iau în derâdere sau consideră că nu este cu puțință ca un astfel de obiect vestimentar să mai facă parte din garderoba lor.

Așadar, ia este o bluză confecționată din pânză albă de bumbac, în sau borangic, purtată de femei. Este împodobită cu broderii în motive populare românești, mărgelile sau paiete, mai ales la mâneci, pe piept și la gât. Elementele de bază în compoziția ei sunt umărul (cusătura ce unește mâneca de părțile din față și spate ale iei), încrețul, alțița (bandă lată, bogat decorată pe mânecă care este elementul definitoriu al modelului și care nu se repetă în nici o altă parte a iei), râurile (benzi drepte sau oblice pe piept și mâneci) și bibilurile sau cheițele (cusături de îmbinare a bucăților de material).

Modelele broderiilor și podoabelor diferă de la o zonă la alta pe meleagurile locuite de români de la Nistru până în Banatul sârbesc. În Moldova s-au purtat în special râurii costişaţi / chezuri / piezuri (cu alte cuvinte, oblici). În Sud, s-au purtat râurii în şiruri verticale: fie multe și fine, precum în Râmnic sau Ilfov, fie râuri coplesitori, compuși din motive mari și late. Pe ambele maluri ale Oltului și în Oltenia, s-au purtat mai mult râurii „înfurcați” ca niște ramuri (furci) care pleacă dintr-un ax de simetrie numit „cosoi”. În Gorj apar tipurile de râuri numiți „săbiate”; cosoiul dispare și fostele ramuri sunt acum benzi evidente, care se întâlnesc pe centrul mânecii, în unghi.

Cromatică, de asemenea, diferă de la o regiune la alta. Ia de Suceava are culori sobre, dar plăcute, naturale: brun, cafeniu, negru, verde închis, în timp ce în Câmpulung predomină roșul, negrul, și se lucrează cu fir gros, buclat, care oferă volum. În

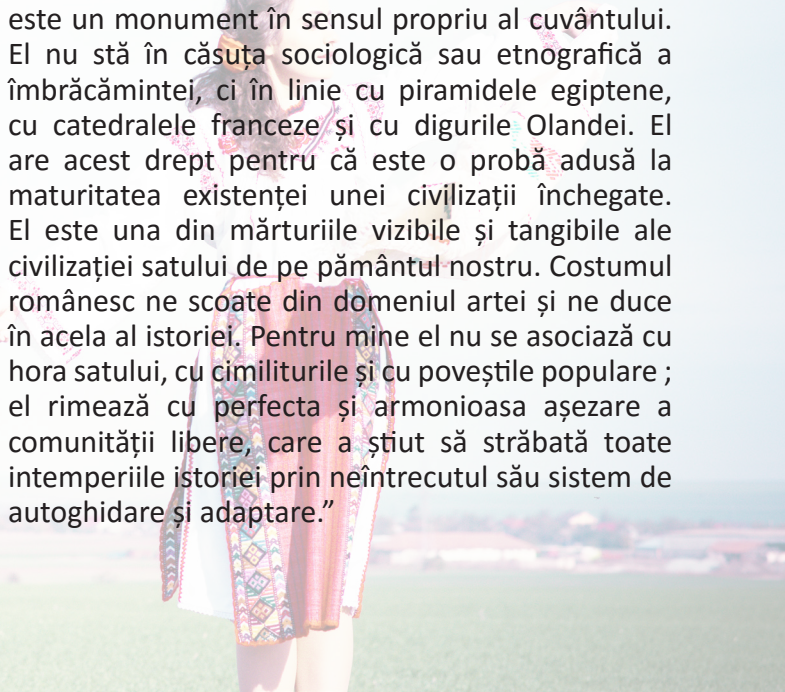
Eu port cu mândrie ia bunicii!

Este un semn al libertății noastre

Vrancea, apare o geometrie puternică și se folosesc culori tari: roșu, negru, albastru, verde, ocru, dar și o croială specială a mânecii: efectul de spirală nu e dat de râuri costişaţi, ci de croiala mânecii, care este răsucită. Prin comparație, în Vlașca și Ilfov se folosesc culori calde, mai multe nuanțe de roșu, auriu, ocru.

În ziua de azi, iarămănem mai mult ca o amintire, fiind purtată mai ales de către cei mai vârstnici, oameni de la sate care păstrează viu sentimentul național. În rândul tinerilor, după cum putem observa, moda impune alte standarde, altă îmbrăcăminte, chiar și o altă atitudine. Mărturisesc, totuși, că eu port cu mândrie acest obiect vestimentar, pe care îl consider elegant, chiar chique, și pe care, deși mulți nu știu, îl pot asorta oricând cu alte accesorii care îmi scot în evidență feminitatea. Astfel, pot demonstra că nu e nevoie întotdeauna să ne ghidăm după „fashion show-urile” străine pentru a arăta bine; România, de asemenea, impune o modă unică și originală. Dacă aceste aspecte ar fi luate în considerare de mai multă lume, cultura noastră ar fi mult mai prețuită.

Ca o concluzie, doresc să parafrzez afirmația lui Mircea Malița din „România - Din tezaurul portului popular tradițional”, care face referire, în câteva rânduri, la lucrurile esențiale (popor, civilizație, istorie), toate acestea aflate într-o legătură cu un „simplu” articol de vestimentație: „Costumul românesc este un monument în sensul propriu al cuvântului. El nu stă în căsuța sociologică sau etnografică a îmbrăcăminteii, ci în linie cu piramidele egiptene, cu catedralele franceze și cu digurile Olandei. El are acest drept pentru că este o probă adusă la maturitatea existenței unei civilizații încheiate. El este una din mărturiile vizibile și tangibile ale civilizației satului de pe pământul nostru. Costumul românesc ne scoate din domeniul artei și ne duce în acela al istoriei. Pentru mine el nu se asociază cu hora satului, cu cimiliturile și cu poveștile populare; el rimează cu perfectă și armonioasă așezare a comunității libere, care a știut să străbată toate intemperiiile istoriei prin neîntrecutul său sistem de autoghidare și adaptare.”

Din Constanța-n Istanbul, la oameni cu suflet bun!

■ Ana Maria ȘTEFAN

La Istanbul - Turcia s-a desfășurat recent un important festival internațional de folclor numit SU YOLU ŞEHİRLERİ BULUŞMASI. Au participat ansambluri folclorice din Albania, Muntenegru, Bulgaria, Macedonia, Turcia, Serbia, Croația.

La invitația Centrului Cultural-Turc din Constanța, cunoscuta interpretă a cântecelor dobrogene, Elena Ionescu COJOCARU, profesor la catedra de Canto - Muzică populară a Centrului Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”, a participat la festival însoțită de un grup de dansatori ai Ansamblului Folcloric „Pandelașul” din Medgidia, instructor Nina Camelia PRODAN, coregrafia aparținând regretatului Virgil PRODAN. Programul artistic al Centrului Cultural și Artă Dr. Kadir Topbaş KM, a fost structurat pe dansuri populare și concert solistic.

Împreună cu cele șapte țări participante delegația constănțeană s-a bucurat de ospitalitate, un program suplimentar bine realizat, pentru a vedea cele mai frumoase puncte turistice ale Istanbulului.

Programul artistic românesc a fost foarte apreciat, ceea ce ne dă speranța unor viitoare participări, dar și dezvoltarea unor proiecte artistice comune. A fost prezentat în cadrul concertului solistic un minirecital ce a cuprins cântece din repertoriul personal, dar și un cântec special, cu un text adaptat evenimentului. *Din Constanța-n Istanbul, la oameni cu suflet bun!* Acestea au fost ultimele versuri prin care a fost salutat publicul din sală, mesajul fiind acela că muzica este dincolo de orice graniță și leagă sufletele în prietenie adevărată.

PRIN TEATRU, COPIII SE SIMT...ACASĂ

Trupa Arca a Centrului Cultural Județean Teodor T. Burada se pregătește intens pentru două evenimente importante. În ordine cronologică, primul este legat de participarea, pe 15 iunie, la Festivalul Național Concurs de Teatru "D'ale lui Caragiale" ediția a II-a, desfășurat la Ploiești. La acest festival participă copii, tineri și persoane adulte instituționalizate în unitățile de asistență socială din structura Direcțiilor Generale de Asistență Socială și Protecția Copiilor. Trupa Arca se prezintă cu sceneta "Five o'clock", în care interpreții sunt 5 copii de la Centrul "Delfinul" din Agigea, mezinetele trupei Arca, extrem de emoționate pentru prima lor participare la un festival. Nu putem să nu menționăm faptul că există printre acești copii victime ale violenței în familie care prin teatru reușesc să treacă mai ușor peste problemele pe care le au.

Pe 20 iunie, 10 copii din centrele de plasament, alături de două eleve de la clasele de canto muzică ușoară ale Centrului Cultural Județean Teodor T. Burada efectuează un turneu, în Finlanda, la invitația Asociației Culturale Române Helsinki, cu spectacolul "Iunie călător". Invitația sosește în urma succesului obținut cu spectacolul "Poveștile Bădiei", din 1 martie 2016. Considerat cel mai important eveniment cultural pentru păstrarea tradițiilor populare în rândul comunității românilor din Finlanda iată că, un an de zile după acesta, Trupa Arca devine din nou ambasador al culturii noastre tradiționale. Spectacolul prezentat la Helsinki și Tampere prezintă o suită de dansuri populare reprezentative pentru etniile din Dobrogea, impunând astfel la nivel european modelul de înțelegere dintre etniile care populează zona noastră.

Trupa Arca, alcătuită din copii aflați în centrele aflate în subordinea DGASPC, este susținută de Centrul Cultural Județean Teodor T. Burada, cel care asigură transportul și cazarea copiilor în Finlanda. Sunt speranțe că trupa va participa, în Germania, la Festivalul Children save de world, din anul viitor.

Eveniment

EXPOZIȚIE ATELIER

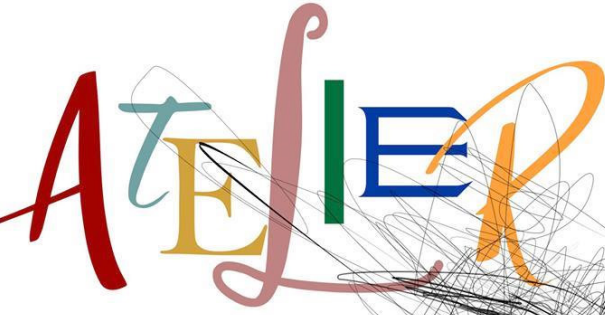
Expoziția atelier a elevilor Centrului Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”, clasa profesor Eusebio Spînu, pictură-grafică, este rezultatul preocupărilor de atelier ale cursanților din anii I,II,III, materializate în lucrări –studiu, culoare desen, tehnici grafice și șevalet. Cursurile de grafică și pictură predate de prof. Eusebio Spînu se bazează în mod special pe studierea formelor într-o manieră clasică, pe organizarea compozițională și experimentarea unor tehnici specifice graficii. În această expoziție pot fi admirate o serie de lucrări realizate în tehnica binecunoscută a linogravurii. Expoziția cuprinde peste 60 de lucrări printre care și o serie de schițe (crochiuri după corpul uman).

Expoziția a fost organizată la Galeria Constanța Tomis Mall.

CONSILIUL JUDEȚEAN CONSTANȚA
CENTRUL CULTURAL JUDEȚEAN CONSTANȚA
TEODOR T. BURADA

Pictura·Grafica

Vernisaj Constanta Art Gallery
Tomis Mall – 17 MAI, ora 17.00

P a r t i c i p a n t i :

ROGOVEANU EDUARD	• CABA ANCA	• MUNTEANU DAVID
COJOCARU MIHAELA	• DORDEA CARMEN	• JELESCU NICOLAE
CARPOV HRITAC	• RADULESCU ANDREEA	• DAMIAN CALIN
TANASE DAVID	• ACAZIU ROBERT	• ZICA STEFAN
GERU IORDAN DAVID	• LAMUREANU REBECCA	• PARASCHIV BIANCA
ADINA BOGDAN	• SANDU CRISTINA	MARIANA • ARDELEANU ALEX
CIOACA ANDREEA	• NICULCEA ANDREI	• MARIAN VICTORITA

Curator: Prof. Eusebio Spînu

Nu pășiți prin viață, DANSAȚI!

■ Ana Maria ȘTEFAN

Pe coregrafa Adriana Hoidrag o poți găsi în sala de repetiții în cea mai mare parte a timpului, debordând de energie, atitudine pozitivă absorbită de muzică, mereu pregătită pentru noi provocări artistice, concepând viitoare coregrafii pentru elevii Centrului Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”, unde activează ca profesor de dans din anul 2000. Este profesor de dans sportiv, contemporan, modern și își desfășoară cariera pedagogică cu drag, răbdare și pasiune, împărtășind tainele dansului celor pasionați de această artă care conferă eleganță, prestanță și atitudine.

A absolvit Colegiul Pedagogic din București între anii 1996-2000, apoi Facultatea de Arte, specializarea Artele Spectacolului, Coregrafie și Masteratul de Arta Actorului de Music-Hall din cadrul Universității „Ovidius” Constanța și, fiind o romantică incurabilă, a rămas la malul mării, muza atâtor artiști!

*„Am iubit dansul de mică și l-am practicat încă din clasele primare având de pe atunci participări la spectacole și serbări. Am început dansul popular în clasele a-V-a, a VI-a cu instructorul coregraf Mihai Vasile, la Casa de cultură, apoi cu Ioan Cristian. Mai târziu, am trecut la dans modern. Adoram exercițiile pe muzică. Dansul pentru mine este vital. **Nu pășiți prin viață, dansați!**”,* ne spune cu dulceață în glas Adriana Hoidrag.

Cu un caracter puternic și o fire dinamică, Adriana Hoidrag face parte din acea categorie a artiștilor care ard pe scenă și care se metamorfozează în actul creației în așa fel încât, în timpul dansului, personalitatea ei impunătoare te poartă de la o stare la alta cu ușurință, fiind înzestrată deopotrivă cu sensibilitate și forță. Coreografiile sale au o acuitate artistică de invidiat și sunt presărate cu un simț al frumosului deosebit, cu care a realizat firul roșu al unor spectacole fără cusur, datorită perseverenței și a unui talent aparte!

A adunat în palmaresul său zeci de spectacole în care fie a dansat, fie a semnat coregrafia, iar ca profesor în cadrul Centrului Cultural Județean „Teodor T. Burada”, a participat cu elevii săi la multiple concursuri și festivaluri, atât locale cât și naționale și a asigurat ilustrația coregrafică multor piese, trăind experiențe memorabile predând tainele dansului. De altfel, în lunile mai și iunie, clasa de dans condusă de Adriana Hoidrag, din cadrul

Centrului Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”, va participa la următoarele concursuri: BUCHAREST DANCE AWARD, (București 13 mai), 20 mai „STELE AURII” –Constanța, 10 iunie DANSUL LALELELOR – Pitești.

De-a lungul carierei artistice a participat la foarte multe spectacole, festivaluri și are multiple apariții pe plan local și în turnee, precum și colaborări în televiziunile locale, dar și naționale, dintre care amintim: „Înger și demon”, (spectacol caritabil organizat la Muzeul de Artă Constanța) „Dansez pentru tine”, (emisiune Pro Tv), „Fetița cu Chibrituri”, Statui vivante (în cadrul Universității Ovidius Constanța, Facultatea de Arte), Festivalul „Axiopolis” (Dans Contemporan), Festivalul Internațional al Muzicilor Militare Oradea (clasa Majorete), în colaborare cu Muzica Militară a Forțelor Navale Constanța), „Daruri și Destine” (spectacol umanitar dedicat celor 11 copii internați în secția sanatorială TBC, Târgul de Turism al României „Romexpo” 2017, concert Radio Constanța, Muzica Militară a Forțelor Navale & trupa de majorete „Steluțele Mării”, „Eu, cu cine votez?”- Cetățeanul Turmentat (I.L.Caragiale, spectacol în

cadrul Universității „Ovidius”, Constanța, emisiunea „Românii au talent”, PRO tv și multe altele, însă pentru Adriana Hoidrag toate aparițiile sunt speciale, fiecare spectacol constituie o altă emoție, o altă trăire, un alt succes.

Ca pedagog, ne mărturisește că rezultatele de excepție ale elevilor săi reprezintă cea mai mare satisfacție. Îndrăgind nespus această disciplină, s-a decis să împărtășească și altora această posibilitate de comunicare nonverbală. Adriana Hoidrag are elevi de toate vârstele, însă pentru că știm că cel mai greu este să formezi elevi cu vârste fragede, am fost curioși să aflăm care este metoda pedagogică aplicată în relația elev-profesor, sau altfel spus, care este cheia succesului prin care a reușit să obțină atâtea premii la concursurile și festivalurile de gen, formând în acest fel multiple personalități artistice.

„La început este o joacă. Facem exerciții ritmice în așa fel încât elevii nu-și dau seama că în acest timp își însușesc de fapt cunoștințele de bază din dans. Apoi odată ce inițierea este realizată, se introduc treptat elementele de dificultate în executarea unui dans. Din punct de vedere tehnic se lucrează în sincron, la categoria lor de vârstă explicându-le evident prin demo, că lucrul în sincron înseamnă de fapt o execuție a tuturor elementelor în același timp. Un aspect foarte important, este acela că elevii aleg dansul de plăcere, iar relația nu este una strict profesor-elev, așadar o metodă de a-i atrage este colaborarea la nivelul vârstei

lor, indiferent de ce problemă întâmpină, îi înțeleg și îi susțin. Atâta timp cât noi, profesorii, reușim să insuflăm dragostea față de dans, nu este greu deloc apoi să îi formăm într-ale dansului. Scoaterea la rampă este materializarea muncii în sală. Produsul meu finit sunt copiii care obțin rezultate de excepție la concursuri sau care participă la diverse activități culturale-artistice. Ei sunt unica satisfacție.”

Ne mărturisește cu recunoștință că Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” i-a deschis noi orizonturi. Activitatea clasei de dans s-a extins astfel că s-au înființat secții externe, respectiv Cernavodă și Medgidia, cu care a participat la diverse manifestări culturale. Elevii săi o remarcă ca fiind un pedagog excelent, impunător și plin de farmec care creează întotdeauna coregrafii originale, mereu cu zâmbetul pe buze, o persoană care degajă întotdeauna o atitudine pozitivă. De altfel, ne mărturisește că în anumite obstacole din viața de artist, atitudinea pozitivă a fost singurul lucru care a ajutat-o să le depășească.

Totodată, trebuie să amintim faptul că în fiecare an, la data de 29 aprilie, este celebrată Ziua Internațională a Dansului pe care Adriana Hoidrag nu a ratat-o și a serbat-o, evident dansând, în cadrul evenimentului organizat pentru această zi specială de Uniunea Elenă din România și Ansamblul Elpis-Member of International Dance Council CID la Casa de Cultură a Sindicatelor Constanța.

Pe urmele Basarabiei anului 1917 („Se – întâlnește Dor cu Dor”)

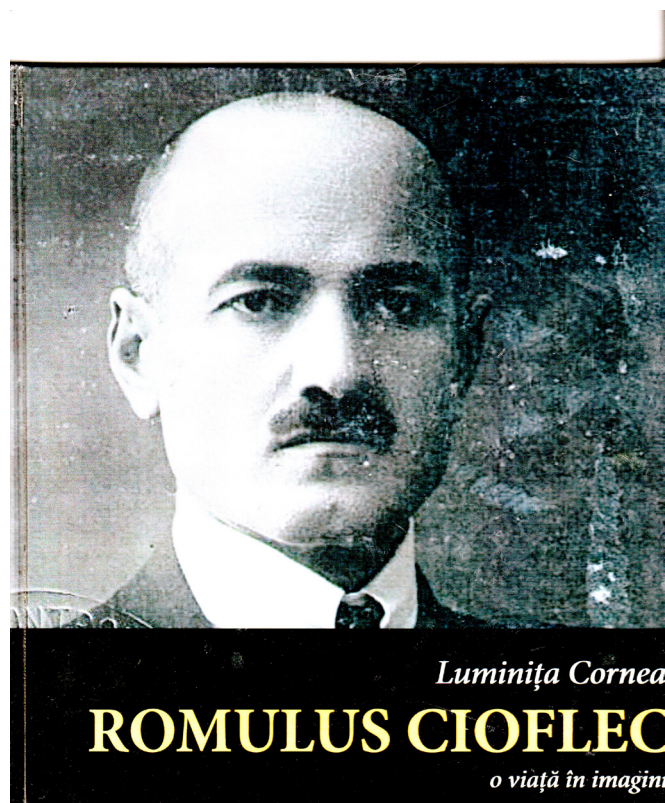
■ conf.dr.Maria DANILOV, Institutul de Istorie, ASM, Republica Moldova

Festivalul folcloric „Se – întâlnește Dor cu Dor”, ediția a III-a 2017, organizat de Despărțământul ASTRA „Mihail Kogălniceanu”, Iași (președinte prof. Areta Moșu, vicepreședintă a Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român) s-a desfășurat în acest an în localitatea Mereni, raionul Anenii Noi (Republica Moldova), duminică, 7 mai 2017. Festivalul a fost precedat, ca și în anii trecuți, de spectacole oferite de ansambluri folclorice din România în mai multe localități din Basarabia. În special, oaspeții dragi erau așteptați în satele unde își desfășoară o intensă activitate filialele Astrei – la Molești, Ialoveni, Ciuflești, Geamăna, Baimaclia, Șerpeni, Zaim sau Tănărtari.

În cadrul manifestărilor Astrei ieșene în Basarabia, de rând cu șirul de spectacole folclorice sub genericul „Se-ntâlnește Dor cu Dor”, au avut loc și lansări de cărți și publicații desfășurate la Liceul Teoretic „Principesa Dadiani” din Chișinău (5 mai 2017). De fel întâmplător, a fost lansat albumul Luminița Cornea, *Romulus Cioflec, O viață în imagini* [cu un text introductiv de Nicolae Scutaru – Iconografia, un prețios auxiliar al istoriei literare], Sfântu Gheorghe, Centrul Cultural Județean Covasna, 2016, 50 p.; Romulus Cioflec, *Răspântia, piesă în trei acte și cinci tablouri*, Centrul de Cultură al Județului Covasna, Sfântu Gheorghe, 2016; Luminița Cornea, *Scriitori. Case memoriale*, Ed. Nico, Târgu Mureș, 2017; *Revista Română*, anul XXIII, nr. 1(87), primăvară 2017, editată de Despărțământul ASTRA „Mihail Kogălniceanu”, Iași; Mircea-Cristian Ghenghea, Iulian Pruteanu-Isăcescu (editori), *Minorități și identități naționale în spațiul central și*

Programul festivalului folcloric, ed. a III-a 2016

Romulus Cioflec, O viață în imagini, 2016

Pe drumurile Răsăritului

„După atâta drum în necunoscut, prin largă străinătate a oceanului rusec, pășesc pe pământul Basarabiei revoluționare.” Romulus Cioflec¹⁰⁶

În toamna anului 1916, Romulus Cioflec ia drumul Răsăritului, porneste într-o călătorie, pe drumuri fără lumină, cu gândul de a-și căuta familia plecată din Transilvania, în refugiu.

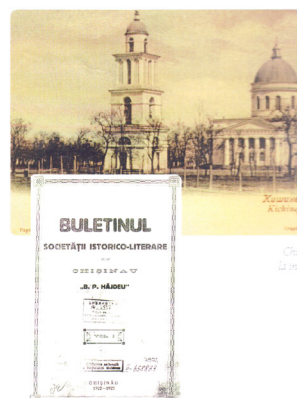
În ziua de 5 martie 1917, Romulus Cioflec s-a despărțit de Petrograd și „după atâta drum în necunoscut, prin largă străinătate a oceanului rusec, pășesc pe pământul Basarabiei revoluționare.”

De fapt „pășește” în Chișinău, unde la *Cuvânt moldovenesc*, avea vechi prieteni, cunoscuți la Iași, în urmă cu nouă ani, bătrânul Nicolai Nicolaici Alexandri și tânărul Pantelimon Halippa. Romulus Cioflec răspunde dorinței lor de a rămâne și de a intra „în luptă cu buchile”. Scrie articole și ajută la realizarea „hainei” cu alfabet latin. În perioada 13–20 martie 1917, un grup de 21 de intelectuali grupați în jurul redacției gazetei *Cuvânt moldovenesc* (între care doi intelectuali transilvăneni, Romulus Cioflec și Onisifor Ghibu) au constituit Partidul Național Moldovenesc care a condus mișcarea de eliberare națională a românilor basarabeni. Publică diverse articole în *Școala moldovenească*, revista *Asociației Învățătorilor Moldoveni din Basarabia*, în gazeta *Sfatul Țării*, publicație importantă a vremii. Desfășoară o serie de activități culturale în cadrul:

- Universității Populare din Chișinău,
- Asociației Corpului Didactic din Basarabia,
- Asociației Profesorilor din Chișinău,
- Societății Istoric-Literare „B. P. Hasdeu” din Chișinău.

Intelectuali, Chișinău, 1917 – sus al doilea din stânga Romulus Cioflec
Antonina Gavrilă

File din album

est-european, Ed. Timpul, Iași, 2016; Corneliu Filip, *Asociațiunea ASTRA și românii din jurul României*, Ed. Studis, Iași, 2016.

Participanții la manifestare au fost salutați de prof. Areta Moșu, vicepreședinte ASTRA, președinta Despărțământului ASTRA „Mihail Kogălniceanu”, Iași, dr. Luminița Cornea, muzeograf la Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni, Sf. Gheorghe; membră a Uniunii Scriitorilor din România, dar și de istoricii din Republica Moldova dr. Ion Negrei, dr. Ion Ungureanu, dr. Dinu Poștarencu, dr. Maria Danilov, istoricul literar Iurie Colesnic. Manifestarea s-a încheiat cu un program artistic prezentat de elevii Liceului Teoretic „Principesa Dadiani”, Chișinău, organizator prof. Vasile Gîțlan, director-adjunct al Liceului Teoretic „Principesa Dadiani”.

Se împlinesc o sută de ani din primăvara anului 1917, când ardeleanul *Romulus Cioflec* (1882-1955), profesor și scriitor, apreciat de contemporani pentru talentul și implicarea sa activă în viața culturală românească, pe valul evenimentelor petrecute în anii Primului Război Mondial, a venit în Basarabia. Născut la Araci, într-o familie de preoți numeroasă, a urmat școala primară din sat, apoi pe cea secundară la Brașov, Școala Normală „Carol I” din Câmpulung Muscel (absolvită în 1901) și Facultatea de Litere

și Filozofie din cadrul Universității București. A îmbrățișat cariera de profesor. Romulus Cioflec a predat în școli din comunele Chiojdeanca și Lipănești din județul Prahova, Botoșani, Chișinău, Timișoara și București. S-a aplecat de-a lungul vieții atât asupra activității pedagogice, cât și asupra vieții culturale românești. A publicat un șir de lucrări literare, ajutând la redactarea ziarului „Românul” din Arad, „*Cuvânt moldovenesc*” și „*Sfatul Țării*” din Chișinău. A întreținut corespondență cu personalități marcante în epocă, precum Vasile Goldiș, Garabet Ibrăileanu (directorul revistei ieșene „*Viața românească*”) și Panait Istrati.

Anul 1917 este marcat de o gigantică răsturnare, o prăbușire socială ce a cuprins Imperiul Rus. Prăbușirea monarhiei ruse în urma revoluției din februarie 1917 și evenimentele social-politice și militare care s-au perindat în continuare în contextul Primului Război Mondial, au creat condiții favorabile pentru desfășurarea mișcării de emancipare națională și politică a românilor basarabeni. Această mișcare a luat o amploare spectaculoasă grație deșteptării conștiinței naționale românești,

după 105 ani de înstrăinare forțată, izolare prin interdicțiile impuse de către autoritățile imperiale, deznaționalizare și rusificare.

În anii Primul Război Mondial o seamă de români din Ardeal sau Bucovina și-au găsit adăpost în Basarabia: Onisifor Ghibu, bucovinenii Liviu Marian, Ion Nistor Tudor Pamfil – toți prinși în evenimentele revoluționare ale anului 1917 din Basarabia. Aproximativ dintr-o dată, românii de pe ambele maluri ale Prutului au oferit șansa de a-i familiariza pe basarabeni cu valorile spirituale ale neamului românesc de care au fost văduviți de-a lungul unui secol și mai bine sub străini. Astfel, românii veniți din alte provincii ale Țării au luptat cot la cot cu basarabeni pentru idealul unității naționale.

În legătură cu evenimentele petrecute în 1917, Romulus Cioflec ne-a lăsat o carte impresionantă de note și impresii, realizată ceva mai târziu, în 1928, *Pe urmele Basarabiei. Note și impresii din revoluția rusească* (reeditată la Chișinău în 1992). Ajuns în Basarabia anul 1917, ardeleanul Romulus Cioflec își notează cu entuziasm în „Te izbește dintr-un început la boierii basarabeni simplitatea și naturalețea în exterior și în relațiile cu orișicine, spre deosebire de boierimea din țară”. Să amintim, în context, că Romulus Cioflec a fost înrudit cu Basarabia nu numai prin multiple fire spirituale, dar și prin căsătoria sa cu Antonina (Antonia) Gavriliță, fiica lui Emanuil Gavriliță, directorul primului ziar românesc al moldovenilor *Basarabia* (1906- 1907). Emanuil Gavriliță a fost unul dintre militanții cei mai înfocați ai boierimii locale, care a apărut deschis, prin cuvântul scris, drepturile naționale ale românilor basarabeni aflați sub dominația țaristă.

Numele lui Romulus Cioflec se regăsește printre cei 21 de membri fondatori ai Partidului Național Moldovenesc (constituit în perioada 13 martie –20 martie 1917 de intelectualii grupați în jurul redacției gazetei *Cuvânt Moldovenesc*), partid care a condus mișcarea de eliberare națională a românilor basarabeni. Romulus Cioflec a contribuit la elaborarea proiectului de program al Partidului Național Moldovenesc. A mai asistat (și a participat)

Se înfățișează CAROL I, făuritorul Independenței, Marele Căpitan primind închinarea a lui se vede ELISABETA DOAMNA, I. C. Brătianu. Podul de peste Dunăre este de căpetenie al acestei domnii.

Aspectul războinic al tabloului precedent urmează luând înfățișarea unui moment caracteristic din războiul cel mare 1916-18. Dintr-un adăpost blindat se ivesc ostași tranșelor ridicându-se la atac. În tranșee, între sârme ghimpate se vede chipul lui I. I. C. Brătianu, cercetând o hartă.

ROMANIA VECHIE. TRANSILVANIA. BUCOVINA și BASARABIA, de-a pururi unite, privesc trecând prin fața lor chipurile strălucite ale FAURITORILOR UNIREI.

REGILE FERDINAND I și REGINĂ VERONICĂ ai ROMÂNIEI MARI, ai R. se astă călări, învestimântați în a urmați de ostași călărăși. În fund calea de la Alba-Iulia, loc sfânt Măreșilor Suverani.

la unul dintre cele mai importante momente din primăvara-vara anului 1917 – începuturile naționalizării învățământului primar din Basarabia. În începutul lunii mai 1917, pe lângă Departamentul Instrucției Publice al Zemstvei Guberniale (organ de autoadministrare locală), se înființează o subcomisie școlară moldovenească, din care au făcut parte militanți pentru învățământul național ca Paul Gore, Nicolae Alexandri, pr. Constantin Parfeniev, Vasile Hertza, Ștefan Ciobanu și arhimandritul Gurie, Constantin Popescu, Pavel Arventiev, Ioan Scodigor, G. Ciubuc și Antonina Gavriliță.

Pe lângă multe alte revendicări sociale, înaintate de basarabeni în cadrul diferitelor întruniri în primăvara-vara anului 1917, cea mai stringentă și de neocolit era problema introducerii limbii române în învățământ, de aceea s-a considerat necesar să organizeze cursuri pentru cadrele didactice din școlile primare naționale. Acestea au fost deschise pe data de 17 iunie 1917, în Chișinău, pe o durată de două luni, pe parcursul cărora învățătorii basarabeni au studiat limba română în baza alfabetului latin, istoria românilor, literatura și muzica națională. În calitate de lectori au fost profesorii basarabeni: Iustin Frățiman (istoria românilor și limba), preotul Alexei Mateevici (istoria literaturii române), Ștefan Ciobanu (limba română), Nicolae Popovschi (activitatea extrașcolară), preoții Mihail Berezovschi și Chicerescu (muzică); bucovineni: George Tofan (istoria românilor, limba și lecții practice), Liviu Marian (limba română) și O. Țopa (limba română); transilvănenii: Onisifor Ghibu (metodica, istoria literaturii, limba română și lecții practice) și Romulus Cioflec (limba română și lecții practice).

Cursurile pentru cadrele didactice din școlile basarabene au fost continuate în luna octombrie 1917 la Chișinău, Bălți și Soroca. Majoritatea

lectorilor desemnați pentru a preda la aceste cursuri au fost dintre frații români veniți în Basarabia anului 1917. Astfel, la cursurile din Chișinău, limba română au predat-o: Romulus Cioflec, transilvănean, profesor la liceul din Pomârla, A. Banciu, transilvănean, profesor la gimnaziul din Brașov, George Tofan, bucovinean, directorul gimnaziului din Bazargic, și O. Țopa, bucovinean, profesor la școala reală din Cernăuți; istoria neamului: George Tofan; istoria literaturii și metodică: Onisifor Ghibu, inspector al școlilor române din Transilvania, care, în timpul aflării sale la Soroca, unde a avut misiunea să organizeze cursurile, a fost înlocuit de I. Mateiu, inspector școlar din Transilvania; cântarea școlară: N. Oancea, transilvănean, învățător la școala primară din Brașov; lecțiile practice: G. Codrea, transilvănean, directorul școlii primare de stat din Făgăraș, C. Mușiea, transilvănean, diacon și învățător în Brașov, înlocuit ulterior de Eug. Botezatu, bucovinean, directorul școlii primare din Suceava. Lecțiile practice le-a condus la început O. Ghibu, apoi R. Cioflec și G. Tofan. Cursurile din Bălți au fost organizate de George Tofan, în calitate de lectori fiind angajați bucovinenii Liviu Florea Marian (directorul cursurilor), Nicolae Palamar, Dumitru Moldovanu, Ion Moldovanu și Gheorghe Paranci. Responsabil de organizarea cursurilor din Soroca a fost O. Ghibu, iar ca lectori au fost desemnați Dumitru Lupan, profesor la gimnaziul din Brașov, Mihail Baci, profesor la gimnaziul din Câmpulung, Andrei Oțetea, transilvănean, Candid Mușlea, învățător din Brașov, și soții Olimpia și George Boeriu, învățători din comitatul Făgăraș. Aceste mărturii au o solidă acoperire documentară în arhivele de la Chișinău. De pildă, un document datat din 15 și 20 octombrie 1917, îl atestă pe Romulus Cioflec alături de George Tofan și Ovid Țopa în calitate de membri ai Comisiei culturale moldovenești de pe lângă Zemstva Gubernială din Basarabia (cu vot consultativ). De

arul *Basarabia*, nr. 40, 11 octombrie 1906 – unicul exemplar de colecție din patrimoniul

Muzeului Literaturii Române „Mihail Kogălniceanu” din Chișinău

menționat că George Tofan, Ovid Țopa, D. Logigan și Romulus Cioflec aveau ore și în cadrul cursurilor particulare de studiere a limbii române, frecventate de profesori, preoți, militari, funcționari, judecători. Toți acești fii ai neamului românesc și-au lăsat urmele lor înfipite în istoria Basarabiei anului 1917. Ei și-au adus obolul pe tărâmul consolidării unității naționale ale românilor de pretutindeni.

În linii mari, istoria cunoaște aceste episoade relevante din biografia transilvăneanului Romulus Cioflec. O serie întregă de detalii nu aveau totuși un contur prea clar. Grație lansării la Chișinău a albumului *Romulus Cioflec, O viață în imagini* (autor Luminița Cornea), aceasta a fost completată cu un prețios auxiliar iconografic. Numele lui Romulus Cioflec este readus din istoria evenimentelor petrecute, acum o sută de ani, în Basarabia anului 1917.

Urmele Basarabiei anului 1917 sunt încă vii, sunt încă proaspete. Deși un veac de zbucium de atunci s-a așternut între noi, inimile noastre bat la fel pe altarul sfânt al istoriei Neamului Românesc de pretutindeni.

Repertoriu familial. Repertoriu nupțial

(cântecul miresei, legătoarea,
cântecul mirelui, cântecul soacrei);

Repertoriu funebru

(cântece ceremoniale, zorile,
cântecul bradului, bocete)

Ana Maria ȘTEFAN

Există o serie de rituri reprezentate folcloric prin daruri și urări ce se practicau chiar din momentul nașterii unui copil. În obiceiurile în legătură cu nașterea, evenimentele tradiționale esențiale reprezentau momente de purificare și de consacrare în noua stare. Sunt importante obiceiurile în legătură cu nunta și obiceiurile despre ritualul înmormântării. În folclorul nostru, obiceiurile în legătură cu moartea au păstrat mai mult decât celelalte obiceiuri în legătură cu viața omului. Biserica a introdus puține rituri și practici proprii, dar a căutat să dea celor populare sensuri potrivite dogmelor creștine. Cele mai însemnate momente din viața omului sunt nașterea, nunta și înmormântarea. În acest sens, trilogia lui S.Fl. Marian (Nașterea, Nunta și înmormântarea la români), ne vine în ajutor, explicând foarte multe datini și credințe ale românilor utilizate în aceste momente.

Există o serie de superstiții și de tradiții în care femeile se încred chiar dinainte de a rămâne gravide: proverbe, descântece, rugăciuni, amulete care să le apere de rău, spovedania (înainte de naștere). Prin amplexarea lor, obiceiurile în legătură cu nunta ocupă în folclorul poporului nostru un loc de seamă. Văzută și realizată ca un important spectacol,

nunta antrenează o însemnată parte a colectivității, care contribuie la sublinierea actului tradițional și la consfințirea trecerii celor doi tineri la o nouă etapă de viață.

Ceremonialul nunții cunoaște pe teritoriul țării noastre manifestări folclorice complexe, unele cu circulație generală, altele regională, cuprinzând creații artistice de o mare diversitate și valoare. „În ceea ce privește nunta, scopul căsătoriei la români, după cum rezultă din unele balade și doine din popor este de a avea o consoartă spre ajutorare și petrecere, spre mângâiere și alinarea durerilor în caz de nefericire și suferință, mai pe scurt spre împărtășirea binelui și a răului, a bucuriei și a întristării în decursul întregii vieți.”¹

¹ S.Fl.Marian, *Nunta la români*, Editura Saeculum I.O., București, 2000, p. 58;

Pe lângă nota generală care domină întreg spațiul românesc, se observă deosebiri, elemente specifice de la o regiune la alta. Totodată este de remarcat latura spectaculară, dramatică a acestor obiceiuri.

Mai jos vom analiza câteva corpusuri de texte dobrogene reprezentative pentru aceste datini după cum urmează:

Ciclul familial. Repertoriul de nuntă. Cântecul miresii

„Taci, mireasă, nu mai plânge
Că la mamă-ta te-oi duce
Când s-o-ntoarce

Pe de altă parte, ceremonialul morții păstrează în folclorul nostru credințe și datini cu o mare vechime și cunoaște momente distinctiv (marea despărțire, trecerea într-o altă lume, reabilitarea echilibrului social rupt prin plecarea celui mort). Obiceiurile în legătură cu moartea cunosc pe teritoriul țării noastre o mare bogăție și o mare varietate.

Înmormântarea are o serie de tradiții, obiceiuri, ritualuri: scăldarea, îmbrăcarea, steagul, bradul, bocirea, coliva, priveghiul, stâlpii, podurile, prohodul, toate au în componența lor o semnificație magico-religioasă.

Așadar, momentele cardinale din viața omului (nașterea, nunta și înmormântarea) dau naștere unei poezii bogate, metaforice și cu multiple semnificații.

Gârla-ncoace;
Când o face
Plopul mere
Și răchita micșunele.
Unde-ți pun acele,
O să-ți vie palmele.
la-ți, mireasă, ziua bună
De la frați, de la surori,
De la grădina cu flori;
De la tată, de la mamă.
De la prietenii de seamă.”²

Rima îmbrățișată și ritmul trohaic, specific cântecelor populare, sugerează muzicalitate.

Construcțiile de tip „când s-o întoarce gârla încoace, când o face plopul mere și răchita micșunele”, marchează imposibilitatea miresei de a se întoarce la casa părintească, datorită desprinderii ei de aceasta în ziua nunții. Enumerația „de la frați, de la surori, de la grădina cu flori, de la tată, de la mamă, de la prietenii de seamă”, marchează multitudinea de elemente pe care le lasă în urmă tână femeie în momentul în care se mărită.

² Tatiana Gălușcă, *Folclor din Dobrogea*, Editura Minerva, București, 1978, p. 129.

Cântecul Bradului, zăpez postumă a morții necădătorii, Ruzicu juul Gorj (AIEF, foto nr. 5752).

Cântecul mirelui

„Foaie verde ș-un dudău,
Bine mai trăiam flăcău,
Când eram la taică-meu,
C-ncălecam calul meu
Calul meu și șaua mea;
Încălecam când vroiam
Și plecam unde doream.
Puneam piciorul în scară
Și plecam la lunca mare,
Mă culcam pe iarba moale,
Fără de fir de supărare.
Foaie verde colilie,
Rămâi cu bine feciorie;
Cine te-o vedea călare,
Tați să-ți zică: „dumneata, bărbate.””³

În acest text sunt folosite formulări muzicale de tipul „foaie verde”. Folosirea imperfectului sugerează rememorări din timpul fecioriei. Textul reflectă nostalgie prin prezentarea frumuseții acelei perioade, un rămas-bun și o introducere către noua viață de om însurat

Repertoriu funebru. Căntece ceremoniale „ale mortului”

Zorile la priveghi
„Foaie verde măracine,
Bucură-te, mănăstire,
Că frumoasă floare-ți vine.
Și nu vine să odrăslească,
Ci vine să putrezească.
Foaie verde bob năut,
Că de cine am dorit,
A pus spate la pământ
Și fața la răsărit,
Văz bine, n-a mai venit,
Zorilor, surorilor,
Nu siliți cu revărsatul,
C-o apucă ziua-n pat.”⁴

Sunt folosite sintagme de tip cântec popular : „foaie verde”. Este folosit imperativul, îndemnul

„bucură-te”, „nu siliți”. De asemenea sunt utilizate unele elemente care marchează trecerea în neființă: „pământ, mănăstire, să putrezească”.

Punctele cardinale – element important în marcarea trecerii sufletului de pe pământ în altă lume : „fața la răsărit.”

Inversiunea „frumoasa floare” marchează puritatea și frumusețea celui jelit, prin inversiune se accentuează trăsătura respectivului.

„Pământ” – pământul se opune simbolic cerului. Pământul este substanța universală. Haosul primordial, materia primă despărțită de ape, e materia din care ziditorul l-a modelat pe om. Pentru azteci, zeita Pământ are două aspecte opuse: este Muma Nutritoare, care ne permite să trăim în vegetația ei; în schimb ea cere morți cu care se hrănește și în acest sens este distrugătoare.

Mănăstire – Sufletul românesc se caracterizează printr-o puternică notă de religiozitate, deoarece cultura noastră pornește din curtea mănăstirilor. Mănăstirea reprezintă un spațiu sacru, purificat, în care se refugiază deopotrivă monarhul, cărturarul sau cel care se gătește să treacă în neființă: între zidurile acestor lăcașuri de asistență și rugă, de cultură și artă, și-au cântat, în anii bătrâneții, pacea, în pregătirea pentru viața viitoare, membri ai familiilor domnitoare și fruntași ai marii boierimi.”⁵

Bocet

„Foaie verde lin, pelin,
La poartă la cimitir,
Crește iarba ș-un pelin;
Crește iarba și-nfloarește,
Iar măicuța putrezește.
Scoală, maică, din mormânt,
Și te plimbă pe pământ.
Rău e Doamne, fără tată,
Ca și via nesăpată.
Rău e, Doamne, fără surori,
Ca și grădina fără flori.
Rău e, Doamne, fără frați.
Ca și codrii fără brazi.”

Bocetele sunt elogii în care se exprimă sentimentul de mare durere față de cel decedat. Dintre toate genurile de literatură populară, el este cel mai realist și mai filosofic pentru că se încearcă a da răspunsuri despre scopul vieții, despre moarte și lumea viitoare.⁶ Bocetul transmite odată cu sentimentul de adâncă durere, prin contrast, sentimentul plener al dragostei de viață. Vechimea bocetului ne-a transmis-o corul din tragedia lui Eschil (la mormântul lui Agamemnon).

Repetiția „rău e, Doamne” marchează jelania, bocetul, durerea celui ce intonează aceste versuri. Comparațiile „ca și via nesăpată”, „ca și grădina fără flori”, „ca și codrii fără brazi”, marchează gravitatea suferinței cauzată de lipsa celor dragi.

³ Tatiana Gălușcă, *op.cit.*, p. 178.

⁴ Tatiana Gălușcă, *Folclor din Dobrogea*, Editura Minerva, București, 1978, p. 189.

⁵ Ivan Evseev, *Dicționarul de simboluri și arhetipuri culturale*, Editura Amarcord, Timișoara, 1994, p. 123.

⁶ Bărlea Ovidiu, *Folclorul românesc*, Vol.I, Editura Minerva, București, 1981, p. 136.

Nitam-nisam

Ioan ADAM

Nitam-nisam e sora bună a lui **netam-nesam** și a lui **tam-nisam**, exprimând tustrele ideea de neprevăzut, de lucru intervenit rapid, pe neașteptate. Într-o didascalie, adică într-o indicație regizorală, din **Chirița în provincie**, Alecsandri subliniază iuțeala cu care Leonaș, deghizat în actriță, intră în casa Bârzoienilor pentru a dejuca planurile matrimoniale ale acestora:

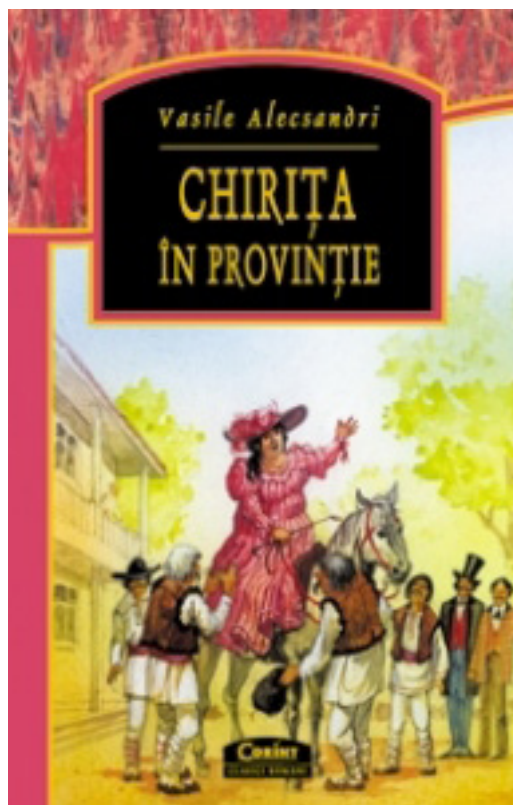
Leonaș (intrând rapide): Plecăciune, boieri...Mă rog de iertare că dau busna-n casă, **nitam-nisam**... dar, având treabă cu părintele ispravnic, am luat îndrăzneală...Care-i părintele?...¹

Invitat în vara lui 1897 să-și spună părerea asupra „cercetării literare” a momentului, Caragiale, un geniu al spontaneității, afecta o timiditate ce nu-i sta în fire:

Eu, de exemplu, sunt câteodată așa de sfios, îmi lipsește atât de mult îndrăzneala, încât, dacă unul dintre colaboratorii dv. ar veni să mă interpeleze odată **tam-nisam**, și-ar face despre mine și despre spiritul meu o foarte tristă opinie.²

Originea expresiilor e de aflat în sudul Dunării, la bulgari, cărora istoria le-a rezervat o sumedenie de surprize. În bulgară expresia sună *hu tam-hu cam* (**ni tam-ni sam**), ceea ce tradus pe românește ar semnifica, după lingvistul N. Mihaescu, **nici acolo-nici aici**. Frumoasă și adevărată formulă pentru un popor mânat de impulsuri contrarii, încercând toate experiențele, inclusiv republica „monarhică”, dar izbutind adesea, ca și noi de altfel, să nu fie **nici în căruță, nici în teleguță**. Probabil din cauza concurenței cu această zicală și cu altele mai plastice precum: **nici cal, nici măgar, nici călare, nici pe jos, nici albă, nici neagră**, românii au păstrat vorbele bulgărești, adaptându-le ușor și investindu-le cu un sens aparte, acela de brusc, subit, pe neașteptate. **Nitam-nisam** înseamnă în mintea românului **deodată, nici una, nici două, pe nepusă masă**, așadar un fel de rezumat nerăbdător, o cortină în fața unor pățanii pe care, **ce mai calea-valea, ce mai tura-vura**, n-are timp să le nareze pe îndelete.

Vorba a făcut carieră lungă în literatura românească, un poem al lui Arghezi, **Facerea lumii**, subintitulat **Balet pe șapte silabe**, fiind o

lungă cosmogonie marcată de apariția subită a omului. Inițial parafrază la mitul biblic, evocând un Dumnezeu plictisit de monotonia increatului, poezia descrie suav geneza ca pe un spectacol pentru copii:

Dar Dumnezeu s-a pus
Să lucreze colo, sus.
A luat o foarfecă o dată
Și hârtie neliniată.
A luat un ghem de sfoară
Și i-a dat drumul afară,
Din cer în mare,
Și scoase soarele cât o căldare.
A luat clei și pap
Și a făcut un crap.
Și pe lângă clei
A luat o pungă cu scânteii.
Și făcu și luna
Și stelele, una și una. [...]
Și cam fără ca să vrea
Făcu omul după stea.

¹ V. Alecsandri, *Opere*, V, ed. cit., p. 471.

² *Caragiale-interviuat. Plebiscitul presei*. Prefață, notă asupra ediției, antologie, stabilirea textului, note și comentarii de Constantin Hârlav, Biblioteca Județeană „Nicolae Iorga”, Ploiești, 2005, p. 44.

Cum poezia, ca și demiurgia, înseamnă o facere a lumii, numindu-i elementele, ceea ce se întâmplă brusc cu omul înseamnă o încununare a genezei:

Nitam-nisam,

Omul s-a numit Adam.
Adam era cârn
Și scurt cât o coadă de târn.
Eva, cam peltică,
Nu putea să zică
Nici Petrică, nici Costică.
Zicea sticlă-n loc de strică,
Zicea flică-n loc de frică,
Zicea chie-n loc de scrie,
Zicea cate-n loc de carte,
Și etie, nu hârtie,
Și ace cu mângălie,
Și chion și nu creion,
Și nu putea să zică nici Ion.
Și Adam s-a supărat
Că vorbea cam scâlciat.³

Fascinat de expresia cu origini bulgărești, tot Arghezi publica în ***Adevărul*** din 7 septembrie 1947 o fabulă subțire intitulată ***Nitam-nisam***, destinată flecarilor cinici care credeau că „animalele” din

țarcurile de curând zăbrelite pot fi stăpânite numai cu mâncare. Mereu tentat de bestiarii și fiziognomonii, Arghezi face o savuroasă paralelă între „intelectualii guralivi” și copiiile lor în „mărimi descrescânde”: maimuțele și papagalii. Din prudență, scena apologului e plasată „afară”. Micul „studiu” ar fi prilejuit de o vizită la Jardin d’Acclimatation din Paris, unde fauna junglei părea guvernată de un singur țel: potolirea stomacului.

N-ai idee ce bune sunt animalele și ce ușor conduci Africa asta – spune *raisonneurul* parabolei, îngrijitorul Jean – cu o poală de mei și un ciolan; numai să le dai porția regulat. [...] ce mă bucură la ele, este că n-au nici o altă veleitate și că frământarea lor nu se ridică mai sus de stomac.

Cel ce știe înclinația argheziană de a scrie „pe dedesubt” nu va fi mirat de epilog:

Mi-am adus aminte de aceste bune, pacifice moravuri, din grădina zoologică franceză, la o știre venită din Paris, cum că un urs, împrietenit cu îngrijitorul lui, dar neurastenizat de marea monotonie a parcului exotic, i-a sărit cetățeanului în spinare și l-a sfâșiat, așa, ***nitam-nisam***.

Va să zică, trebuie căpătată și o noțiune ilogică inedită: ***nitam-nisam***. Adică, fără motiv, mistică, absurdă, de dincolo de abdomen.⁴

³ Tudor Arghezi, *Versuri*. Cu o prefață de Mihai Beniuc. Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1959, p. 608-609.

⁴ Tudor Arghezi, *Scrieri*, 43. Proze. Fundația Națională pentru Știință și Artă, Academia Română, Institutul de Teorie și Istorie Literară „G. Călinescu”, p. 289.

Un nume despre care trebuie să știe orice dobrogean: Dascălul Costache Petrescu din Silistra

dr. Lavinia DUMITRAȘCU

Chiar dacă, înainte de 1878, Dobrogea era parte a Imperiului Otoman, realitățile din teritoriul dintre Dunăre și Mare nu doar că erau cunoscute de autoritățile române de la București, dar, acestea se și implicau, în măsura posibilului, pentru sprijinirea elementelor de identitate românească. În acest sens, Biserica românească din Dobrogea era racordată la cea național românească, școala era trecută în bugetul statului român, iar documentele privitoare la învățământul de dinainte de 1878 erau emise de Ministerul Instrucțiunii Publice din România.

Mai mult, în 1850, agronomul și statisticianul Ion Ionescu de la Brad, trimis ca inspector agricol al guvernului otoman în Dobrogea, adună date amănunțite ce nu vizau doar aspectul agricol, ci cam toate aspectele societății dobrogene.

Acestea sunt publicate în „Journal de Constantinople”. Referitor la aspectul educațional, acesta înregistra că dobrogenii simt adânc nevoia „pâinii sufletești”, „simt nevoia de dascăli” și, ca urmare, fac tot posibilul pentru a și-i procura, chiar „furând” învățători din Țara Românească. „În câteva sate am și găsit dascăli, pe care îi țineau ei – locuitorii, n.n., cu cheltuiala lor.” Învățământul românesc din Dobrogea avea câteva centre importante: Turtucaia, Cernavoda și Silistra. Iar, ca reprezentanți și luptători pentru învățământul și cultura în limba română se remarcă, în mod deosebit: Costache Petrescu la Silistra, „dinastia” Chireștilor la

Costache Petrescu

Cernavoda și Nifon Bălășescu la Tulcea.

Ne oprim asupra personalității lui Costache Petrescu, fiu al dascălului Petre Mihail, întemeietor al școlii din Silistra. S-a născut la 30 ianuarie 1843. Vorbea limbile latină, greacă, franceză și era un perfect cunoscător al limbii și literaturii turce, cunoștea pictura, arhitectura, făcuse croitorie - la Rusciuc, unde învățase croitoria de haine bisericești.¹ După pregătirea pe care a urmat-o cu tatăl său, autodidact, dascălul Costache a preluat de la sora sa Despina, în 1861, la numai 18 ani, conducerea din Silistra.

¹ I.N. Roman, *Pagini din istoria culturii românești înainte de 1877*, Constanța, 1920, p. 14-15; Sandu Carp, *Promovarea culturii românești în Dobrogea Nouă*, Tipografia Băncii Durostorului, Silistra, 1926, p. 39; Aurelia Lăpușan, *Forme ale culturii de masă și educație populară în Dobrogea*, în „Dobrogea 1878- 2008. Orizonturi deschise de mandatul european”, Ed. Ex Ponto, Constanța 2008, p. 261-262

Costache Petrescu devine un lider al românimii și apărător al creștinilor din zonă, organizând învățământul din S-V Dobrogei pe baze noi și implicându-se în problemele pe care consătenii săi le aveau cu autoritățile otomane.²

Conform documentelor păstrate în patrimoniul Muzeului de Istorie Națională și Arheologie Constanța, în 1870, la școala din Silistra învățau doi bulgari, un german, un grec, un armean și 36 de copii români, pentru care dascălul Costache s-a „tocmit” să-i învețe „carte românească”.³ Elevii veneau și din satele învecinate, astfel încât școala din Silistra devine una a regiunii.

Situația înregistrată de un revizor școlar din România la școala din Silistra și a muncii depuse de Costache Petrescu, în 1870, îl determină pe acesta să intervină pe lângă ministrul român de resort pentru a sprijini autorizarea școlii: „școala română cu 4 clase, funcționând cu 98 de elevi și 22 eleve, dintre cari 59 elevi și 19 eleve în clasa I; 21 elevi și 3 eleve în clasa II; 12 elevi în a III și 6 elevi în a IV-a. Al căror rezultat a fost foarte satisfăcător, astfel că acel domn institutor- Costache Petrescu- n.n.-, este în adevăr bine pătruns de adevărata sa misiune, astfel domnule ministru, că în mijlocul

² I. Georgescu, *Învățământul public în Dobrogea*, în „1878- 1928. Dobrogea - cincizeci de ani de veață românească”, Cultura Națională, Buc., 1928, p. 645

³ Gheorghe Dumitrașcu, *Din istoria învățământului românesc în Dobrogea până la 1878*, în „Colegiul Pedagogic «Constantin Brătescu». Valori ale civilizației românești în Dobrogea”, Constanța, 1993, p. 35; I.N. Roman, *op. cit.*, p. 16; Vasile Helgiu, *Școala românească din Dobrogea de la înființare până la 1938. Monografie. Istoric, documente, diagrame*, Institutul de Arte Grafice „Albania”, Constanța, 1958, p. 42

Eforia școlară, Comunitatea română bisericească și Societatea de cultură și limbă românească. Acesta încerca, astfel, să facă din Silistra un centru de cultură românească, la care să adere și Tulcea, Turtucaia și sate românești, visând să cuprindă, treptat, toată Dobrogea într-o mișcare culturală, pe care o considera absolut indispensabilă.⁷ Conlucrarea acestor patru instituții - școala, Eforia, Societatea și Comunitatea bisericească - sub conducerea dascălului Costache Petrescu, a dus la ridicarea societății românești din Silistra și la dezvoltarea sentimentului național.

Organizarea Comunității bisericești din Silistra era absolut necesară, fiind a patra instituție de cultură de interes obștesc pentru români. Aici se găsea Mitropolia din Silistra, realizată, în secolul XVII, de Grigore Ghica I, la care erau hirotonisiți toți preoții din Dobrogea. În perioada la care ne-am oprit, aceasta era într-o stare de lăncezeală. Revigorarea sa se realizează, la inițiativa dascălului Costache, și grație prieteniei lui cu mitropolitul Grigore, care-și obținuse postul și prin stăruința lui Costache Petrescu.

Comunitatea română de la Silistra ajunge să îndeplinească rolul unei alma mater: „*Comunitatea Română din Silistra vă roagă să binevoiți a ajuta fiecare după puterea și voia sa, cu ori ce vă va lăsa inima (...) Acest ajutor se strânge spre binele și folosul nostru Român și comunitatea nădăduiește că veți primi cu bucurie și ca Români veți da ajutoare cât se va putea mai îmbelșugate și bunul Dumnezeu să ne ajute să ne putem lumina...*”⁸

Și prin această Eforie, Costache Petrescu a reușit să miște sufletele românilor în fața credinței creștine, să le cultive sentimentul național.⁹

Societatea română pentru cultură și limbă de la Silistra, prima societate de acest fel din Dobrogea, a fost creată în 1869, la inițiativa școlii normale din această localitate. Întemeietor și președinte pe toată durata existenței sale este Costache Petrescu. În acest sens, în 1869, dascălul - alături de Dimitrie Chirescu, Alexandru Negru, mitropolitul Grigore al Dristei etc. - pune bazele unei mișcări culturale care să cuprindă toată Dobrogea, sub forma Societății române pentru cultură și limbă, pe care, în următorul an- la 12 octombrie 1870-, o organizează

definitiv, dându-i regulament, statut, registre și sigiliu proprii.¹⁰

Articolul II din Statutele Societății definea scopul: „*A propaga, prin toate mijloacele putincioase, între Românii din aceste părți, învățătura limbii materne (româna) a ajuta Comunitatea română și Eforia școalelor române de aici în afacerile și misiunea lor: A conlucra la dezvoltarea educațiunii naționale și a apăra privilegiile ei; Protejând școalele urbane și rurale din toată Dobrogea și stăruind a înființa și o școală de fete în orașul Silistra; cerând și activând prin stăruințele sale, înmulțirea și îmbunătățirea școalelor; stăruind din toate puterile pentru exacta punere în lucrare a donațiunilor făcute în favoarea învățaturii publice; apărând drepturile legitime ale corpului învățătoresc prin toate mijlocele legale; ajutând pe junii școlari români lipsiți de mijloace de aici și din Dobrogea; stăruind a susține o școală cu patru clase primare pentru juni sau adulți, în orele de noapte iarna și în zilele de sărbătoare vara și a complecta biblioteca școalei pentru folosul național*”¹¹ etc.

Țelurile sale erau mărețe și necesitau muncă serioasă, mijloace materiale și libertate de acțiune.

Statutul Societății, care avea 71 de articole, prevedea, printre altele, următoarele: conform art. IV, că puteau fi membri toți românii care doreau, primind diplomele de membri. Comitetul acesteia se compunea dintr-un președinte, un vicepreședinte, un casier și trei secretari (art. IX), iar fondurile se constituiau din cotizațiile membrilor - un leu/lună, un leu pentru totdeauna, la primirea diplomelor -, pentru acoperirea cheltuielilor și tiparului și din daruri, subvenții și donații (art. XIII-XVI). În cazul membrilor din țară, aceștia își puteau plăti cotizațiile și acorda donații prin intermediul unor delegații, alcătuite din trei membri, care să aibă reședința în capitala de județ (art. XVII).¹² Potrivit Statutelor Societății, activitatea și autoritatea lui Costache Petrescu se întinde în satele românești din toată Dobrogea, cât ținea și jurisdicția Mitropoliei.¹³

Primul comitet al Societății era format din: președinte- C. Petrescu; vicepreședinte- părintele Chr. Zaharia; casier - C. Săulescu; secretari - P.I. Droc, Neculai Petrescu și S. Teodorescu. Societatea avea 37 de membri fondatori, adică aderenți înainte de imprimarea statutelor- majoritatea preoți și învățători -.

⁷ Sandu Carp, *op. cit.*, p. 41; I.N. Roman, *op. cit.*, p. 16

⁸ Vasile Helgiu, *op. cit.*, p.55

⁹ Sandu Carp, *op. cit.*; Gh. Dumitrașcu, St. Lascu, *Dobrogea în timpul stăpânirii otomane*, în „SAT”, LI-LII, 1985, p. 28; Gh. Dumitrașcu, *Viața spirituală a românilor din Dobrogea înainte de reunirea cu Țara* (1878), în „Analele Științifice ale Universității <<Al. I. Cuza>> din Iași”, p. 164

¹⁰ Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, *Istoria Dobrogei*, Ed. Ex Ponto, Constanța, 1998, p. 319, I.N. Roman, *op. cit.*, p. 369- 378; Gh. Dumitrașcu, St. Lascu, *op. cit.*, p. 28; *Contribuția Dobrogei la lupta pentru cucerirea independenței naționale a României* în „Lucrări științifice. Științe sociale. Filologie”, Constanța, 1978 p. 19

¹¹ Vasile Helgiu, *op. cit.*, p. 52; I.N. Roman, *op. cit.*, p.21

¹² I.N. Roman, *op. cit.*, p. 21- 22

¹³ Vasile Helgiu, *op. cit.*, p.48

Apelurile Societății au trecut și dincolo de Carpați, aceasta primind ca membri români din toate colțurile țării. Astfel, prin intermediul lui Diamandi I. Manole din Brașov, se făceau adeziuni „*printre confrății transilvani*”. Acesta chiar declară că va aduce „*el singur în persoană*” rezultatul la Silistra.¹⁴

Societatea mai era în corespondență cu bucureștenii V.A. Ureche, I.M. Răureanu-cunoscut autor de traduceri pentru copii și tineri -, căpitanul Dumitrescu, I. Minculescu, Ion Dumitrescu; cu ialomițenii C.G. Poenaru-Bordea, G.I. Periețeanu, Iorgu Ionescu, Dumitru Manole, Alexe Vineș; cu N. Droc-Bereian și Enache Zamfir din Giurgiu; cu magistratul Dumitru Rădulescu și cu C. Petrescu - inspectorul școlar al județelor Ialomița, Brăila și Râmnic-; cu profesorul de la școala comercială din Brăila, Gheorghe Mihăilescu.¹⁵

Sigiliul Societății era de forma și mărimea celui al Eforiei, purtând, confirm art. 72 din Regulament, titlul „*marca imaginii lui Romulu și Remu*”.¹⁶ Diploma de membru al Societății era de mărime 56x40, purtând deviza „*Lumină-Progres*”, scrisă pe razele unui soare ce aparține de după un nor întunecos.

Memorialul Societății, care cuprinde corespondența și hotărârile Eforiei și Comunității române, este scris, în întregime, de Costache Petrescu.

Statutele Societății, prevedeau, printre altele „*completarea bibliotecii școlii*”, ceea ce înseamnă că Școala din Silistra avea deja o bibliotecă.¹⁷

O bună parte dintre țelurile Societății au fost atinse. În 1871, este înființată școala de adulți, una dintre cele mai vechi școli de acest gen din țară. I.N. Roman scrie că: „*Acolo <<dascălul Costache>> făcea cursuri noaptea cu tinerii și bărbații de toate neamurile*”. Peste 3 ani, în cadrul școlii de băieți, au funcționat și două clase de fete cu învățătoare plătite de statul român.¹⁸

Despre Școala de fete din Silistra, o altă realizare a lui Costache Petrescu, aceasta o avea ca directoare și învățătoare pe Xenia Miron, iar „*scopul fixat de noi era spre luminarea și progresarea sexului viril și feminin la învățătură*”.¹⁹

Societatea întreținea tineri la școlile secundare din București, trimitea învățători și cărți în satele românești. Situația financiară a acestora nu a

fost niciodată înfloritoare. Fondurile necesare proveneau din colecte în satele dobrogene și din alte zone ale țării - unde se puseseră inclusiv „*cutii de pomană*” la biserici și școli - și se mergea pe liste de subscripții până la Brăila și Brașov.²⁰

Datorită impactului tulburărilor din Serbia din 1876, care au reprezentat preludiul războiului ruso-turc din anul următor, în Imperiul Otoman, mișcarea culturală și națională românească nu a mai avut aceeași intensitate. Oricum, Societatea de la Silistra mai exista încă în 1876.²¹ Școala din Silistra a funcționat până în 1878, când a fost închisă de bulgari. În condițiile în care, în urma Congresului de la Berlin, Cadrilaterul a revenit României și agresiunile bulgarilor s-au înmulțit, viața lui Costache Petrescu a fost de multe ori pusă în pericol, fiind arestat și chiar pe punctul de a fi executat ca trădător. Se spune că a fost însă salvat de români din Ostrov - unii îi fuseseră elevi -, care au reușit să-l scape de sub pază și să-l treacă Dunărea la Călărași. Atunci a fost ultima oară când dascălul a văzut Silistra. Un alt martor al evenimentelor, fostul său elev Aristotel Călinescu - devenit primar - scrie că, în condițiile în care, datorită naționalismului său intransigent, Costache Petrescu și-a făcut mulți dușmani printre bulgari, iar, la instalarea autorităților bulgare, a primit serioase amenințări, prefectul rus, Calugheorghe, l-a trimis, însoțit de un detașament de călărași, la Mangalia.²²

În România, pe 16 decembrie 1878, Costache Petrescu figura ca director la Școala primară din Constanța. Pe 6 februarie 1879, în prezența prefectului orașului, acesta inaugurează prima școală românească din Constanța - Școala nr. 1 de băieți -, în anul următor înființează școala de adulți - după modelul celei din Silistra -. În 1880 și 1881 îl găsim făcând cursuri serale cu tineri de toate etniile, în timp ce pe timpul zilei preda limba română la școala comunității bulgare.²³

Costache Petrescu este autorul *Abecedarului român-turc*, tipărit în 1874, cu ajutorul mitropolitului Grigore de la Silistra. În prefața volumului, acesta argumenta necesitatea unui asemenea manual în spațiul multiethnic dobrogean: „*Învățământul limbei materne Române ne este naturalmente obligatoriu; pe lângă această însă avându în vedere elementele cu quari trăimu în societate, și mai cu seamă limba și literatura Statului trebuie să ne impunem imperioasa datorie de a studia și limba Turcă chiar prin școlile*

¹⁴ I.N. Roman, *op. cit.*, p. 369-378; Sandu Carp, *op. cit.*, p. 43

¹⁵ Vasile Helgiu, *op. cit.*, p. 53; I.N. Roman, *op. cit.*, p. 24

¹⁶ I.N. Roman, *op. cit.*, p. 22

¹⁷ Simona Suceveanu, *Pagini din istoricul bibliotecilor din Dobrogea*, în „Comunicări de istorie a Dobrogei”, vol. 2, Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța, 1983, p. 149

¹⁸ Vasile Helgiu, *op. cit.*, p. 54; Dumitru Șopu, *op. cit.*, p. 270

¹⁹ Tudor Mateescu, *Documente privind istoria Dobrogei...*, p. 284-286

²⁰ V. Stroescu, N. Pantely Stanciu, *Dobrogea Nouă. Pe căile străbunilor*, Ed. Tipografia „Comercială” Iv. D. Smorcof & Comp, Bazargic, 1924, p.81

²¹ I.N. Roman, *op. cit.*, p. 40

²² Vasile Helgiu, *op. cit.*, p. 51; Sandu Carp, *op. cit.*, p. 49-50

²³ I.N. Roman, *op. cit.*, p. 39-42

noastre naționale: quaci D-voastre deja cunoașteți câtu de simțitu este necesitatea ei, mai multu prin comune unde Românii nu știu pronuncia nici uă vorbă de limba turcă, și quându au vre-uă necesitate suntu siliți a se căciuli chiar antagoniștilor lor, spre a fi adjutați la pasurile, que altraminte aru putea să și le sevîrșească și singuri”²⁴.

Lui li se adaugă câteva statistici, deosebit de importante, privitoare la *Populația românească din Silistra la 1870, Populația românească a Oltinei și Câșlei la 1873, 1874, Populația românească a Ostrovului la 1874*, în care remarcăm impresionantul tablou onomastic românesc. S-a implicat și în problema „regulării proprietății rurale din Dobrogea”, fiind bun cunoscător al limbii turce. Tot de la el ne-au rămas 9 caiete cu însemnări despre „Școală, Eforie, Societate și Comunitate”²⁵.

Dascălul Costache s-a retras din învățământ pe 10 februarie 1882 și a fost numit oficial translator la Prefectura județului Constanța. Mai târziu și-a deschis un birou notarial, recunoscut mai ales pentru traduceri din limbile orientale. În acest timp, în periodicul „Constanța”, publica articole despre gramatică românească și arabă și despre religia și cultul musulman.

Costache Petrescu a murit în sărăcie, la 50 de ani, pe 13 iunie 1893, pe str. Călărași nr. 1 din Constanța.²⁶

O serie de articole publicate în „Universul”²⁷, în 1913, referitoare la Silistra aduc în amintirea cititorilor și Societatea lui Costache Petrescu. Drept răspuns, în paginile periodicului constănțean „Viitorul Dobrogei”²⁸, mezinul dascălului Petrică și fratele lui Costache Petrescu, Simion Petrescu, mulțumește jurnalistului Al. T. Dumitrescu, subliniind importanța pe care au jucat-o tatăl și fratele său în societatea Silistrei din acea perioadă. În finalul „scrisorii deschise”, acesta adaugă: „D-voastră, stimate D-nule Al.T. Dumitrescu, m-ați făcut să tresar de bucurie prin apreciatul d-voastră articol și mă faceți azi să cred că meritele cuiva nu se pot pierde și nici ascunde și că mai devreme sau mai târziu ele trebuie să apară la lumina zilei”. Învățătorul

C-tin P. Dinu din Erkesek, plasa Hârșova, contribuie și el la îmbogățirea tezaurului de amintiri despre Societatea de la Silistra, ca unul ce a beneficiat de „programul” acestei Societăți și căreia îi datorează întreaga sa pregătire. Este vorba despre un răspuns la scrisoare amintită a lui S. Petrescu: „Stimate Domnule Simeon Petrescu, Într-unul din numerile din trecut ale jurnalului Domniei Voastre „Viitorul Dobrogei”, ați arătat și cu drept cuvânt aciasta, că în orașul Silistra, pe timpul când Dobrogea se găsea sub Imperiul Otoman, era o societate numită <<Societatea Culturală Română din Silistra >>; al cărui scop era <<Înființarea și ajutorarea școlilor Românești, de prin comunele Românești din Dobrogea>>, ca: Turtucaia, Vaidfomir, Ostrov, Bugiak, Satu-nou, Oltina, Mârlianu, Alimanu, Vlachioiu, Rasova, Cochirleni etc. etc. etc.; toate satele de pe marginea Dunărei. Din acea societate făcea parte și tatăl meu preotul Vasile Popescu-Dinu (acum decedat) din Ostrov; precum și un alt preot Gh. Popescu tot din Ostrov, și chiar posed de la tata fotografia tuturor membrilor Societății cu mulți elevi și eleve alătura, ca semn, se înțelege, că toți luptau pentru școală. Eu în anii 1873-1877 am făcut clasele primare la Ostrov. Toate cărțile și tot ce mai necesita pentru un școlar le primiam gratuit de la numita Societate Română din Silistra, prin stimatul D-v frate, d-l Constantin Petrescu (acum decedat, D-zeu să-l erte). Mai mult de cât atât. În anul 1877 Septembri 1, am fost chiar numit, deși cu 4 clase primare, de cătră Onor. membri ai Societății, prin stăruința neprețuitului D-v frate ca învățător în Ostrov, până la venirea și ocuparea Dobrogei de către armata și autoritățile Române destinate pentru acest scop.” Deși, după acest moment semnatarul scrisorii a fost înlocuit cu un învățător, acesta și-a continuat studiile la Școala Normală din Galați, după care a funcționat ca învățător cu definitivat obținut prin concurs. La sfârșitul scrisorii, învățătorul din Erkesek își motivează intervenția: „Nu fac aceasta respectate d-le Simeon Petrescu, pentru alt ceva, de cât să se știe mai bine că în Silistra a existat numita Societate, în timpul Imperiului Otoman, și că ea înființa, întreține ași ajuta școlile din comunele românești din Dobrogea.”²⁹

*

„Costache Petrescu, cu proporțiile reduse la importanța locului și a timpului, a fost un Gheorghe Lazăr și un Aron Pumnu al Dobrogei. Repet cu proporții reduse, deși în multe părți depășește pe cei dintâi”³⁰.

²⁴ N. Cartoian, *Un document privitor la istoria culturii românești în Dobrogea înainte de anexare*, în „Arhiva Dobrogei”, vol. 2, nr. 1, ian.- apr. 1919, p.72- 76; Vasile Helgiu, *op. cit.*, p. 35; Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, *op. cit.*, p. 258

²⁵ Vasile Helgiu, *op. cit.*, p. 56- 57; Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, *op. cit.*, p. 240; Filofteia Rotaru, *Rolul școlii normale și al corpului învățătoresc dobrogean în sistemul instrucției școlare din provincia transdanubiană (1878- 1944)*, în „Colegiul Pedagogic «Constantin Brătescu». Valori ale civilizației românești în Dobrogea”, Constanța, 1993, p. 42

²⁶ I.N. Roman, *op. cit.*, p. 43

²⁷ Al. T. Dumitrescu, *Dărstorul nostru*, în „Universul”, XXXI, nr. 1, 1 ian.1913, p.1

²⁸ S. Petrescu, *Scrisoare deschisă către d. Al. T. Dumitrescu*, în „Viitorul Dobrogei”, V, nr. 51, 20 ian. 1913, p. 1

²⁹ „Viitorul Dobrogei”, VI, nr. 6, 10 mar. 1913, p. 2

³⁰ Vasile Helgiu, *op. cit.*, p. 43

Ovidius și Valerius Messalla din neamul lui Ioan de Hunedoara și Matei Corvin(II)

■ Constantin BOTEĂ, Canada

Revenind la anii tinereții destinați educării și formării ca scriitor și poet, în salonul literar din vila lui Messalla, unde foarte tânărul Ovidiu era frecvent invitat, pe lângă evenimente literare și discursuri, aveau loc întotdeauna și dineuri interminabile. Messalla, pe lângă putere politică avea și o situație financiară excelentă, și îi plăcea să ofere cu opulență aceste mese bogate de unde nu lipsea niciodată vinul - mult și de calitate -, care era slăbiciunea lui.

La aceste dineuri, după ce se servea ultimul fel de mâncare, cei prezenți, personaje auguste din lumea artelor, recitau, țineau discursuri etc. Tânărul elev și protejat al lui Messalla a fost anunțat că va trebui să-și prezinte unele poezii în fața audienței, lucru care probabil nu a fost deloc ușor pentru începătorul dar talentatul Ovidiu.

Avea numai 15 ani și încă nu-și câștigase "*toga virila*"; purta o *toga pretexta*, din lână fină, și bula de aur pe care o avea la gât indica fără ambiguitate audienței că era încă un tinerel. Posibil că tânărul Ovidiu era încă în dubiu despre talentul lui literar, dar mentorul său, Marcus Valerius Messalla Corvinus, care deja îl invita de un an de zile la salonul lui literar, nu avea nici un dubiu că tânărul Ovidiu are un deosebit talent care trebuie cultivat cu perseverență.

La sfârșitul îmbelșugatelor dineuri, poezii își puteau prezenta ultimele creații, urmate de discuții care puteau fi apreciative sau puteau critica valoarea lucrărilor. Discuțiile se prelungeau de obicei până noaptea târziu. Într-o anume seară i-a venit rândul începătorului Ovidiu să-și prezinte creația literară. La școală el știa că excelează, dar aici era cu totul altă atmosferă, o audiență de experți și poeți consacrați.

Ovidiu a fost un poet precoc și cu mare ușurință crea rânduri și strofe cu o tehnică pe care o stăpânea

cu o singuranță neobișnuit de mare pentru vârsta lui.

Prima lui prezentare în fața iluștrilor participanți din salonul literar al lui Messalla a fost un succes care i-a dat curajul de care avea nevoie, iar pentru Messalla a însemnat o mare satisfacție. Protejatul lui a convins selecta audiență că au în față un talent promițător pentru viitor.

Succesul nu a venit fără probleme, tatăl lui Ovidiu

fiind în dezacord cu pasiunea literară a fiului său, pe care el îl dorea viitor senator în puternica adunare legislativă a Romei. Puternicul Messalla, prieten al tatălui său, prin suportul și încurajarea spre poezie a talentatului Ovidiu, acționa împotriva așteptărilor tatălui. Numai statutul de mare patrician al lui Messalla l-a convins pe tatăl lui Ovidiu să

accepte varianta impusă de Messalla, de a-l încuraja pe Ovidiu să persevereze în poezie. Poate că Messalla a venit cu argumentul că unii talentați poeți pot deveni oameni de stat, cum a fost Cornelius Gallus, talentat poet care a fost împuternicit guvernator al Egiptului de către împăratul Octavian.

TOGA CEREMONIAL

Ovidiu și fratele său au sosit la Roma în anul 31 a.Chr., perioadă când Marcus Valerius Messalla Corvinus s-a mutat într-o enormă vilă situată în Colina Palatina din Roma, vilă care aparținuse lui Marcus Antonius, fostul adversar al lui Octavian.

Pe Colinele Palatine erau locuințele celor mai bogați aristocrați ai Romei, inclusiv cea a împăratului Octavian. Ce impresie de neuitat or fi avut cei doi frați să calce pentru prima dată în Roma, la vârsta de 12 – 13 ani, în cea mai somptuoasă vilă din oraș,

Pictură. Eugène Delacroix, Ovidiu la sciți, 1862

apartținând bunului prieten al tatălui lor, prieten care insistase ca cei doi frați să devină Romani sub protecția lui. O șansă unică, cu un impact pe lungă durată, în special pentru Ovidiu.

În anul 27 a.Chr., în consiliul de familie s-a hotărât ca Publius și fratele său să primească Toga Virila în aceeași zi, pe 27 septembrie, cu 6 luni înainte de ziua lor de naștere. Publius mergea pe 16 ani, iar fratele său ar fi avut 16 ani și 6 luni. Primirea Toge Virile reprezenta un eveniment de o importanță extraordinară în viața unui tânăr roman.

Ritualul și masa festivă s-a hotărât să se țină în vila lui Messalla în loc de vila familiei Ovidiu Naso din Sulmona. Membrii familiei Ovidiu Naso și membrii familiei Messalla Corvinus s-au adunat în vila romană a lui Messalla, unde au avut loc pregătiri fastuoase. Mâncăruri din plin și de toate felurile, garderobă specială, confecționată pentru cei doi frați, prieteni de familie și colegi de școală ai celor doi băieți, au umplut vila și curtea înconjurătoare. Când petrecerea a început, pe lângă oaspeții de vază prezenți, chiar și servitorii cu rang de oameni liberi, și sclavii au fost invitați să se înfrupte din bunătați și să se bucure de eveniment.

Ritualul primirii Toge Virile a fost condus de însuși Valerius Messalla, urmat de tatăl băieților și cei doi fii, apoi un lung șir de oaspeți de tot felul, dintre care mulți poeți deja consacrați, precum Propertius și Tibullus.

Messalla invitase așa de mulți oaspeți încât pe mulți Publius Ovidiu Naso nici nu îi știa, dar dorința mentorului Messalla era ca ceremonia să fie cât mai fastuoasă și să reprezinte un mare eveniment pentru Roma. Se pare că exista o anumită competiție printre patricienii romani, care doreau ca ceremoniile lor să fie cât mai grandioase. Tatălui lui Ovidiu i s-a oferit onoarea de a sta la masă în dreapta lui Valerius Messalla, iar Ovidiu a stat la masa poezilor, unii dintre ei nume sonore în viața culturală a Romei.

Ritualul de primire a Toge Virile, care reprezenta trecerea băieților de la adolescent la statutul de bărbat roman cu multe alte drepturi și responsabilități, s-a încheiat cu discursuri legate de familie și viitorul tinerilor bărbați nou promovați într-un alt rang social.

Anii tinereții lui Ovidiu vor continua cu terminarea studiilor retorice și dreptul roman, apoi cu publicarea și recitarea în public a poemelor din prima lui carte, **Amores**. Poetul termină cartea de poeme Amores în anul 15 a.Chr., când avea 28 de ani, dar el a început să scrie poeziile din această carte mult mai devreme, încă din timpul când frecventa salonul literar din casa lui Valerius Messalla. Cartea

cu poemele erotice pline de dorințe exprimate în scris, public, într-o manieră surprinzător de libertină, au atras atenția și admirația publicului larg, iar Publius Ovidius Naso a devenit poetul zilei în societatea romană.

Se descoperă în unele poeme din Amores că nu mult după ce a primit Toga Virila, Publius Ovidius Naso s-a căsătorit, la numai 16 ani, iar numele soției ar fi fost probabil Corinna, nume ce se regăsește des în multe poeme. Căsătoria a fost un moment de bucurie și împlinire din viața tânărului Ovidiu, dar anii următori i-au adus și momente de suferință. Fratele său, care i-a fost cel mai aproape prieten în anii copilăriei și tinereții, moare pe neașteptate lăsând un gol de neînlocuit în sufletul lui Ovidiu. Nu regăsim în scrierile poetului motivele morții fratelui său. Șocul pierderii acestui suflet așa de apropiat lui, l-a urmărit până la moarte, iar în culegerea autobiografică Tristele, poetul scrie :

Dar când el avea doar 20 de ani, fratele meu a murit –

Și de-atunci am pierdut o parte din mine însumi. (Tristele, 4.10.31-2)

Ovidiu reușește să se readune cumva după șocul pierderii fratelui său, iar soția este un factor important prin care Ovidiu își regăsește muza inspirației poetice. Poemele încep din nou să curgă pe hârtie izvorând cu generozitate din sufletul său plin de resurse artistice. Într-unul din poeme este sugerat faptul că Publius și soția sa, ambii născuți în orașe de provincie, iar orașul Falerii este descris ca locul unde s-a născut soția, oraș în care cei doi merg într-o vizită la familia ei, cu ocazia Festivalului Juno. În poemele din Amores, Corinna apare în numeroase ipostaze, de o frumusețe rară, uneori loială, alteori manifestându-se cu ambiguitate stârnind controverse, deseori criticată. Dacă soția lui Ovidiu nu i-a adus copii, ea l-a ajutat imens devenind un personaj magnetic pentru public, în poeziile scrise de poet, din perioada când cei doi divorțează și când în timpul recitărilor în aer liber, mase mari de public îl aplaudau la nesfârșit. Despărțirea lor s-a întâmplat în același an când poetul a publicat aceasta prima carte de poeme, *Amores*. Dintrodă, poetul devenise faimos și liber în același timp.

Urmează o lungă perioadă de neegalată glorie în viața prolifică și aventuroasă a lui Ovidiu, care nu încetează să captiveze și să surprindă întreaga societate română la începuturile primului mileniu, perioada în care pe plan politic Roma a fost dominată de Octavian Augustus care înainte de a muri a zis: **“Am găsit o Roma din cărămidă și las în urma mea o Romă de marmură”**.

Tumulii și tipi-ul

drd. Mirela STAICU

Popoarele amerindiene din partea nordică a continentului au fost, încă de la început, percepute ca adevărate enigme pentru modul lor de viață complet diferit de cel al europenilor. De fapt, cultura lor, în egală măsură unică și diversă (unică, în comparație cu europenii, diversă, prin eterogenitatea triburilor), reprezenta un adevărat izvor de înțelepciune și artă, în galeria marilor culturi ale pământului. Deși aparent simplă, prin viața primitivă pe care o duceau, cultura spirituală era profund complexă, prin ritualuri și ceremonii unice, șamanism sau incantații ce îi particularizau ca popoare cu o legătură indisolubilă dintre ființa umană și natură.

Cultura complexă a grupurilor a fost descrisă în nenumărate studii, enciclopedii și dicționare, într-o încercare de a face cunoscută lumii diversitatea și eterogenitatea popoarelor nativ-americe, puternic răscolite de venirea coloniștilor, care au acționat spre a cuceri pământurile nou-descoperite, fără a-i menaja în vreun fel pe cei găsiți acolo. La scurt timp de la debarcarea columbiană și de la începerea construirii așezărilor celor veniți de peste ocean, rata mortalității indienilor a ajuns chiar și la 90% dintr-un grup/trib sau populație; cauzele deceselor au fost multiple, de la bolile aduse de coloniști, pentru care sistemul imunitar al indienilor nu era pregătit (varicelă, febră tifoidă, holeră sau

rujeolă)¹, până la crimele săvârșite de europeni pentru acapararea pământurilor Lumii Noi.

Printre elementele distinctive ale culturii băștinașilor, se numără și construcțiile sau locuințele acestora, care sunt încărcate de semnificații, simboluri, credințe și cutume, fiind mijloace de transcendere în lumea marilor mistere, *Wakan Tanka*.

MOVILELE/TUMULII

Cultura lor fascinantă se definește prin elemente de natură materială și spirituală specifice, recognoscibile în timp și spațiu. Totuși, ceea ce cunoaștem în zilele noastre reprezintă doar rămășițe din ceea ce au clădit nativii nord-americieni, în timpul petrecut pe meleagurile de dincolo de Atlantic. Presupoziția generală afirmă că au populat pământurile Americii de astăzi cu mii de ani înaintea erei noastre, estimarea migrației plasându-se undeva între 40.000 și 15.000 î.Hr. Cel mai probabil, au venit din Asia, cu precădere din Siberia Orientală, traversând strâmtoarea Bering. Există, totuși, și teorii care prezintă ipoteza venirii acestor popoare dinspre Atlantic, pe calea apei. Cel mai mare semn de întrebare, element care a condus în primă fază spre o așa ipoteză, este existența

¹ Barry M. Pritzker, *Native Americans - An encyclopedia of history, culture and peoples*, vol. I, ABC-Clío, Santa Barbara, California, 1998, p. XII.

Movila

numeroaselor movile („mounds”), răspândite în mare parte a Americii de Nord, dar și în partea centrală și sudică a continentului. Aceste movile, numite *tumuli*, sunt construcții deosebit de iscusit realizate, cu ziduri fortificate, dar totodată ascunse de vederea omului, fiind acoperite de pământ și/sau iarbă. Formele variază, de la trunchi de piramidă, la con, pătrat, hexagon sau octogon. Pe margine, există o cale de acces sub forma unor trepte din piatră.² Răspândirea movilelor cuprinde regiunea dintre vestul statului New York și malurile fluviului Mississippi, poalele munților Stâncoși și granița cu Mexicul.

Cercetătorii și arheologii le-au analizat cu minuțiozitate (pe cele rămase, întrucât multe fuseseră vandalizate până în secolul al XIX-lea) și au ridicat problema constructorilor. Cine a avut capacitatea tehnologică de a le ridica? Nativii au răspuns că au fost construite de strămoșii, cei bătrâni, cei de dinainte. Mai multe detalii nu au oferit. Concluziile cercetătorilor arătau că există posibilitatea ca movilele să fie „opera unor civilizații de la răsărit de Atlantic, ale unor grupuri de exploratori (care trebuie să fi fost foarte multe, ținând seama de numărul imens de tumuli – *n.a.*)”³. Detalii despre acești exploratori sunt puține, adunându-se doar presupuneri cu privire la cadrul

temporal al venirii lor, locul de proveniență sau formele artistice de manifestare. Mai importantă este însemnătatea acestor tumuli pentru populațiile băștinașe, de multe ori fiind construcțiile în jurul cărora se organizau așezările, ca un templu care permitea comunicarea cu lumea spiritelor.

TIPI

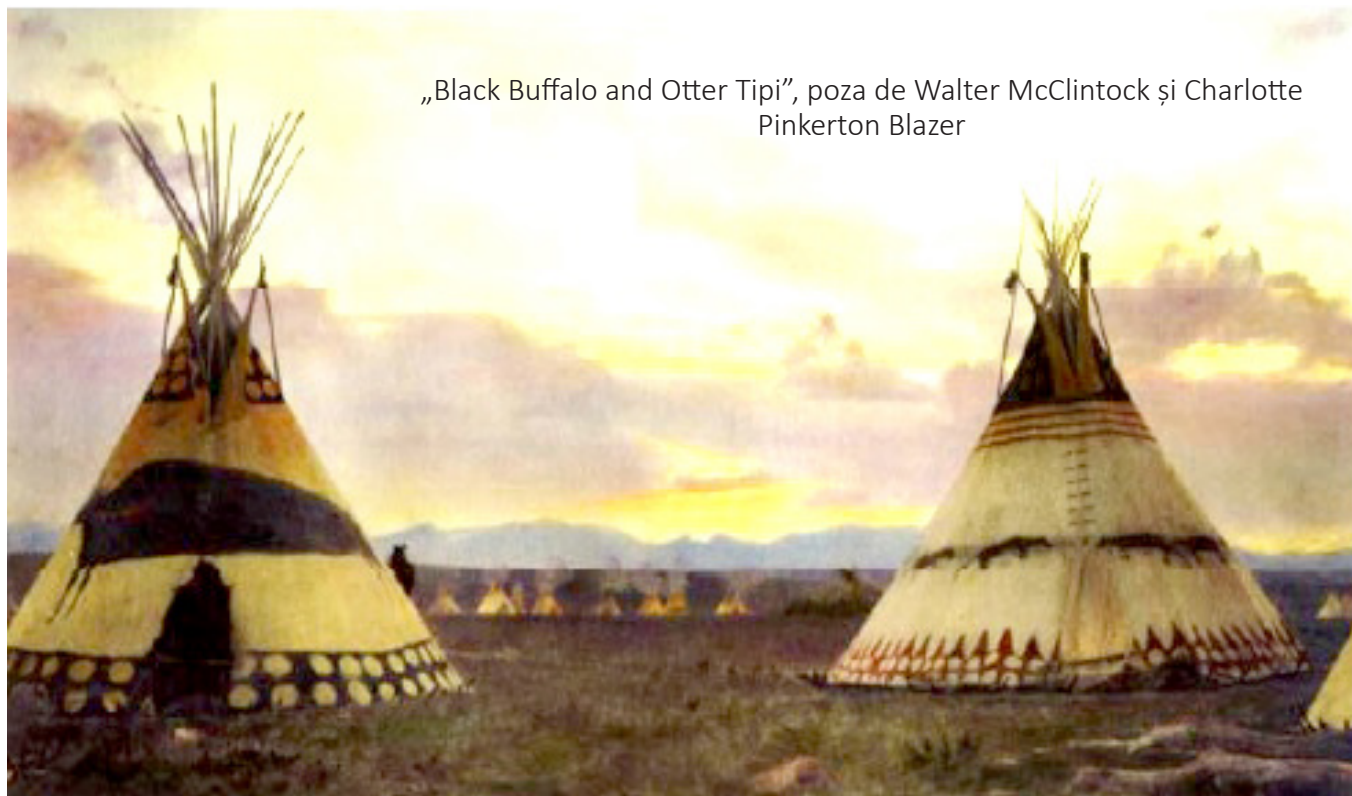
Construcția *tipi* este principala structură de locuit a triburilor migratoare ale nativilor din zona Marilor Câmpii, vânători de bizoni, printre care se numără poate cele mai cunoscute populații – Lakota, Cheyenne, Blackfoot, Crow, Gros Ventre, Kiowa-Apache și Arapaho. Zona celor care foloseau acest tip de locuință îi cuprinde și pe indienii din nordul Noii Anglii, până în Labrador, popoarele nomade Pueblo, dar și cei din Oregon și Washington.

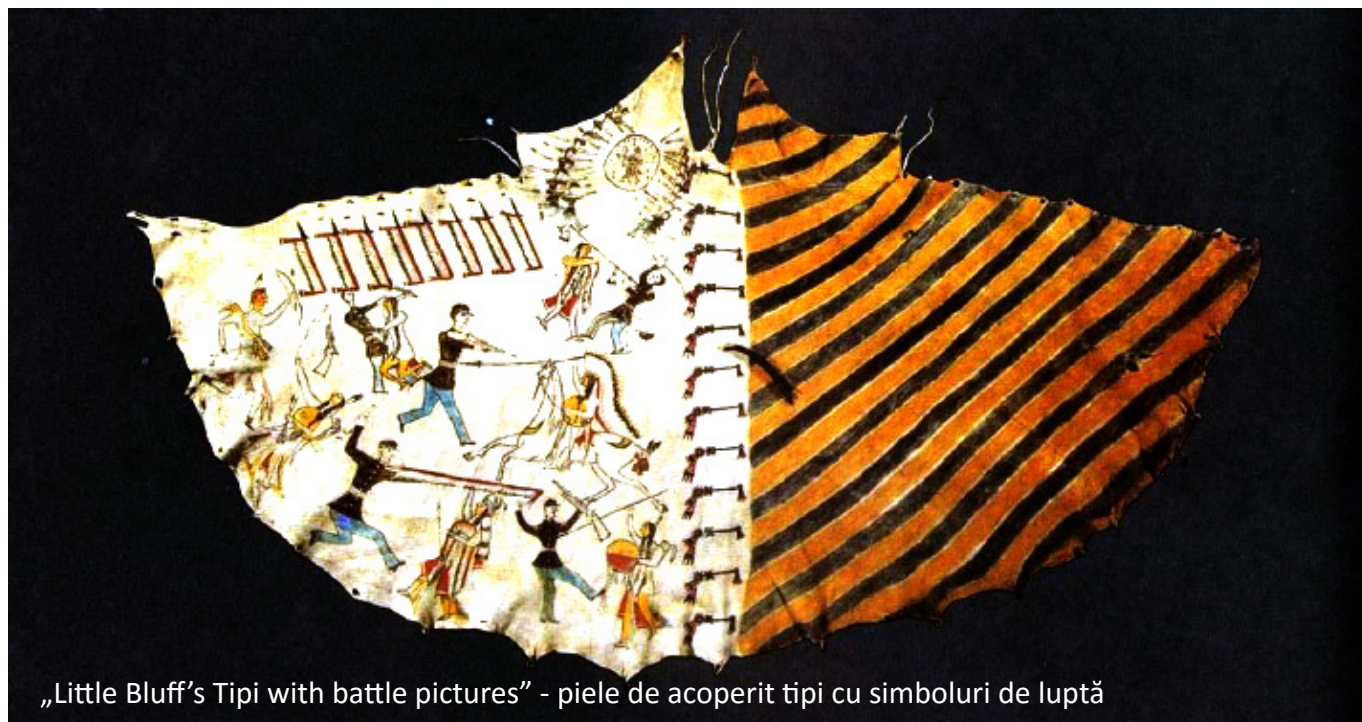
Ceea ce îl evidențiază între celelalte forme de locuit este capacitatea de a transcende în timp, întrucât în prezent încă există astfel de locuințe, fiind folosite de triburile din zona menționată. Este cea mai populară așezare în rândul nativilor, devenind emblematică pentru aceștia. Deși există mai multe tipuri, structura esențială a unui *tipi* presupune trei stâlpi care susțin alți pari pentru a forma un con. Baza trepiedului se realizează prin formarea legăturii a trei sau patru pari. În zona mesteacănului, se acoperă cu scoarța acestui copac. În zona bizonilor, cu piei de animal; triburile Ojibwa

² Vezi Dan Grigorescu, *Civilizații enigmatice din nordul Americii*, editura Saeculum I.O., București, 2001, pp. 27-53.

³ *Ibid.*, p. 32.

„Black Buffalo and Otter Tipi”, poza de Walter McClintock și Charlotte Pinkerton Blazer

„Little Bluff's Tipi with battle pictures” - piele de acoperit tipi cu simboluri de luptă

și cei de pe râul Columbia adesea foloseau nuiile.⁴

Răspândirea *tipi*-ului urmărește linia zonelor de vânat, mai ales a bizonilor și a karibo-ului, fiind asociat vieților triburilor nomade, a căror principală ocupație era vânatul. Multe triburi de la graniță îl foloseau doar în excursiile de vânat. Interesant este că acest tip de locuință se regăsește și în Siberia și are forme analoage în nordul Europei, sugerând posibilitatea asocierii cu formele de cultură în care predomină renul⁵.

Tipi-ul este mai mult decât un simplu adăpost, este un mijloc de a reflecta credințele și de a reitera mitologia acestor popoare. Astfel, mitologia îi conferă arhitectura, iar arhitectura întărește sacralitatea mitologiei.⁶ Devine un spațiu sacru, în care se întrepătrund mundanul și infinitul din cultura nativilor. Structura circulară reiterează perfecțiunea primordială, conferind un spațiu de locuit sacru și protejat.

Cercul, ca element important al culturii indienilor, stă la baza înțelegerii semnificației acestui tip de adăpost. Pentru ei, cercul reprezintă absolutul însuși. Ideea perfecțiunii cercului se regăsește în multe culturi, fiind forma care nu are început sau sfârșit, se întoarce mereu de unde a plecat, cea care integrează trecutul și viitorul, modificându-și constant circumferința și adâncindu-și dimensiunile prin conexiunea sa cu sacralul. Cercul descrie unitatea

universului – legătura dintre istorie și destin, dintre prezent și amintire, dintre sus și jos, dintre sacru și profan. În cultura amerindienilor, cercul face posibilă existența în cele două lumi – cea a muritorilor și cea a nemuritorilor⁷. De aici, existența unui *cerc sacru* („sacred hoop”), ca simbol al culturii ca întreg, în interiorul căruia există siguranță și protecție, mai ales în contextul nenumăratelor atrocități la care au fost supuși de către populațiile albe.

Podeaua unui tipi reprezintă pământul, pereții cerul, iar stâlpii/parii sunt mijloace care conduc către lumea spiritelor. *Tipi*-ul, la nivel sentimental, este legătura palpabilă dintre om și Marele Mister.⁸ Pielele care acopereau aceste locuințe erau de cele mai multe ori pictate, relevând elemente distinctive ale culturii amerindienilor: ursul alungit în forma unei îmbrățișări cosmice, pipa păcii ca un *axis mundi* ce face legătura între cer și pământ, comunicând cu spiritele prin fumul emanat, bizonul, penele, luna și chiar imaginea războiului cu coloniștii.

Cele două forme arhitecturale prezentate – *tumulii* și locuința *tipi* – susțin caracterul ezoteric al elementelor definitorii din cultura amerindienilor. Viața lor se constituie dintr-o serie de gesturi pline de semnificații și simboluri încastrate în elementele care îi înconjoară, trăind în armonie cu natura și realizând o legătură indisolubilă cu mediul înconjurător, într-un cerc sacru.

⁴ Clark Wissler, *The American Indian*, ediția a doua, Oxford University Press, New York, 1922, p. 111-113.

⁵ *Ibid.*

⁶ Barbara Oldershaw, „Blackfeet American Indian Women: Builders of the Tribe”, în *Places: A Symposium on the Criticism of Place*, vol. 4, nr. 1, 1987, p. 38.

⁷ Joan Golden-Alexis, „The Native American Sense of the Sacred: The Tipi as a Collective Transformation Vessel” în *ARAS Connections*, nr. 1, 2015, pp. 1-35.

⁸ Reginald Laubin, Gladys Laubin, *The Indian Tipi, its History, Construction and Use*, University of Oklahoma Press, 1977, p. 108.

De veghe la porțile Dunării

Aurelia LĂPUȘAN

La marginea orașului, pe malul Dunării, se află unul dintre cele mai mari tell-uri din Europa, Hârșova. Așezarea s-a dezvoltat pe o stâncă acoperită cu nisipul purtat de apele fluviului în timpul inundațiilor. Arheologii numesc diversele faze de existență a Hârșovei cu numele culturilor Boian, Gumelnița, Hamangia, Cernavoda, aparținătoare de perioadele neoliticului din civilizația lumii.

Cetatea Carsium pare a fi întemeiată la anul 103 d.Hr.

Împăratul roman Iustinian între anii 527-565 d.Hr. a luat măsuri de restaurarea cetăților de pe malurile Dunării, intitulându-se apărător al siguranței și liberei circulații pe marile căi de comunicație ale fluviului.

Poate cea mai veche atestare din timpul domniei otomane să fie porunca sultanului Murad al IV-lea adresată cadiului de Hârșova prin care acesta îi cere să-i trimită la Poartă pe numitul Mehmed, acuzat de a nu fi predat întreaga cantitate de miere și ceară de albine pe care o luase în primire de la domnul Moldovei.¹

Mihai Viteazul în încercarea lui de a înfrânge domnia turcilor asupra teritoriilor românești atacă mai întâi cetatea Floci (Piua Petrii de astăzi) și pe Dunărea înghețată ajunge la 1 ianuarie 1595 la Hârșova pe care o cucerește și o incendiază.

La 29 noiembrie 1666 sultanul Mehmed al IV-lea dădea poruncă beilerbeiului Silistrei și cadiului Hârșovei prin care le cerea să pună capăt ilegalităților săvârșite împotriva supușilor Țării Românești de pe malul și din insulele Dunării. *"Supușii Țării Românești care se găsesc pe malurile și în insulele dunărene din jurul Țării Românești, din vremuri vechi și până în această clipă au tăiat lemne și vreascuri și au pescuit mereu împreună. Dar în prezent eminii de Silistra și Hârșova, contrar ilustrului șariat, punând mâna pe ei îi bat și luându-le câte douzeci-treizeci de guruși nu încetează să le*

1910. Hârșova, panorama orașului

*facă supărări și necazuri și oprimări.*²

În 1722 Filip Orlik trece spre Constantinopol prin Dobrogea și găsește la 14 iulie creștini în satul Hârșova care îl roagă să străluie la Constantinopol pentru a li se permite construirea unei biserici.³ La 15 martie 1837 carantina Gura Ialomiței întocmea raport către Comitetul Carantinelor prin care comunica înlocuirea aianului-cârmuitorului cazalei Hârșova, Mehmed Bei cu Sali Aga, ultimul fiind „pământean și hălăduitor în Hârșova.”⁴

Căpitănia portului Hârșova s-a înființat abia după 1878. Condusă de un căpitan de port militar, sediul instituției a fost mai întâi la punctul Varoș, vechiul port al romanilor și turcilor.

Documentele care atestă vechimea Căpităniei Portului Hârșova sunt: Registrul matricol pentru nave mai mari de 10 tone din anul 1888; Registrul istoric al Căpităniei Portului Hârșova; Arhiva unității cuprinzând dosare și registre începând cu anul 1920.

În decembrie 1899 la Hârșova căpitanul portului era Petre Dobriceanu, locotenent în Regimentul Dolj nr.1.

Clădirea Căpităniei a fost construită în 1903, odată cu consolidarea cheiului, construindu-se imobilul Agenției N.F.R. și magazia de mărfuri. Clădirea vămii a fost construită anul următor.

¹ Tahsin Gemil, Relațiile țărilor române cu Poarte Otomană în documente turcești, București, Editura Direcției Generale a Arhivelor, 1984, p.256

² Tahsin Gemil, Relațiile țărilor române cu Poarte Otomană în documente turcești, București, Editura Direcției Generale a Arhivelor, 1984, p.330

³ Analele Dobrogei, XI, 1930, p.70

⁴ Matescu, Tudor, Documente privind istoria Dobrogei, 1830-1877, Direcția Generală a Arhivelor Statului, București, 1975, p.84

Cheiul a fost terminat abia în 1907 întinzându-se în linie dreaptă de la o canara la alta pe o lungime de 490 metri lineari și având șase dane de acostare.

Eveniment monden, familia regală face o mai lungă călătorie în Dobrogea, în vara anului 1904, poposind pentru scurt timp și la Hârșova. Presa vremii consemna:

„Orașul era frumos decorat și steagurile tricolore fâlfâiau în aer, la ferestrele și balcoanele tuturor caselor. La debarcader s-a ridicat un arc de triumf, iar alături de el o tribună. Vreo 4000 de săteni veniți din plasa Hârșova așteptau pe mal sosirea M.S. Regelui și Familiei Sale.

Elevii tuturor claselor primare din plasă, îmbrăcați sărbătorește, așteptau și ei.

La ora 10 un foc de tun anunță sosirea canonierei „Rahova” pe care se aflau A.S. Principele Ferdinand, micii Principi Carol și Elisaveta și d-l prim-ministru Sturdrza, care s-au dat jos la debarcader, iar după 20 minute sosi și „Orientul”.

D-l locotenent Niculescu, căpitanul portului, prezintă M.S. Regelui raportul, iar d-l Burghilea, primarul orașului, a urât o bună venire Înălților Oaspeți, prezentându-Le pâinea și sarea.

Mai multe doamne au oferit Reginei și Principesei buchete de flori, iar d-l I.V. Tomoșoiu, în numele hârșovenilor, a prezentat A.S.R. Regale micului Principe Carol o sabie, pe a cărei lamă erau gravate cuvintele: „1 Mai 1904. Cetățenii hârșoveni Prințului Carol, viitorul Împărat al Românilor”.

După aceea Înălții Oaspeți au parcurs pe jos străzile Carol I, Remus Opreanu și Telegrafului, până la școala primară, unde au vizitat clasele, Ateneul, sala de conferințe și unde un elev a recitat niște versuri ocazionale, ceea ce a făcut multă plăcere Suveranului.

La ora 11 M.S. Regele și Familia Sa s-au reambarcat, continuându-și drumul în josul Dunării”.⁵

Căpitănia și celelalte servicii ale portului au funcționat fără întrerupere până în octombrie 1916 când întreaga Dobrogea a devenit front de luptă fiind ocupată de germani și bulgari. În tot acest timp, prin poziția strategică ocupată Hârșova a fost punct de tranzit pentru armatele aliate, amenajându-se cele două capete de pod de la Giurgeni și Vadu Oii. Abia după doi ani, în urma Tratatului de pace de la Berlin, la 1 decembrie 1918, toate instituțiile statului și-au reluat activitatea, inclusiv Căpitănia portului Hârșova.

Orașul s-a dezvoltat în perioada interbelică în principal datorită portului. Până la 1938 aria de jurisdicție a Căpităniei se întindea de la punctul

Căpitănia Hârșova la începutul secolului trecut

Capidava pe Dunărea navigabilă până la Gura Borcei, iar în baza decretului 3510 din 5 aprilie 1938, deființându-se oficiul de port Gura Ialomiței raza de acțiune a acestuia a revenit Căpităniei Hârșova.

Cea de-a doua mare conflagrație mondială bătea la ușă. Iar Hârșova devenea din nou punct de interes strategic pentru forțele beligerante.

La 10 iulie 1940 au sosit în portul Hârșova pentru adăpost și camuflare 31 vase sub pavilion francez, olandez și belgian, care au fost acostate la punctul Varoș, rămânând acolo până în toamnă. La 29 septembrie 1940, la kilometrul 266, s-a pus pe uscat vasul poștal „Hebe” sub pavilion german, care transporta spre Germania un lot de 200 emigranți nemți din Basarabia. Vasul nu a suferit nici o avarie, fiind salvat în aceeași zi de alte vase tot sub pavilion german.

În ziua de 14 noiembrie 1940 au fost ambarcați cu destinația Silistra pe vase N.F.R. bulgarii ce plecau din România în Cadrilater.⁶

Direcția Generală a Marinei Comerciale dispune la 13 iunie 1941 înființarea Comandamentului Militar al Portului Hârșova, astfel încât în perioada următoare au fost efectuate sub directul control al acestuia transporturi de trupe române și germane, dar și de alimente și muniții. La 15 noiembrie 1941, Comandamentul Militar, instalat în portul Hârșova, predă atribuțiile sale căpitanului de port și se retrage temporar din această zonă.⁷

Scrie mărunțit și foarte conștiincios căpitanul portului Zărnescu Mangalia în Registrul istoric: *„Navigația și-a urmat cursul până în noaptea de 28/29 februarie 1944 când din cauza unui avion inamic care a zburat în sectorul acestei căpităanii și care a lansat mine în dreptul punctului Giurgeni, după cum am fost informat de către jandarm plutonier Manolescu de la postul de jandarmi Giurgeni, subsemnatul am dispus închiderea*

⁵ „Farul”, I, nr. 24, 2 mai 1904, 2-3

⁶ Registrul istoric, fila 10

⁷ Registrul istoric, fila 15

navigației, raportând acest fapt Comandamentului Forțelor Fluviale cerând totodată să trimită vasele și avioanele dragoare. Acestea au făcut să explodeze trei mine, două în amonte de gura Borcei și una în aval de localul fostului oficiu de port Gura Ialomiței.”

Redeschiderea navigației s-a făcut abia la 31 martie.

„Generalul de Corp de Armată Neculai Șova trece în 19 aprilie la Giurgeni prin punctul Vadu Oii, folosindu-se de bacul unui localnic. Dl ministru, scrie același sârgioncios cronicar al zilelor de război, s-a interesat de modul cum se face trecerea refugiaților din Basarabia care se scurgeau prin Dobrogea către Muntenia. În cursul lunii aprilie au trecut din amonte spre Galați foarte multe transporturi de trupe care mergeau pe frontul din Basarabia și Moldova de Nord. S-a ținut evidența tuturor convoaielor trecute și s-a raportat telefonic aceasta marelui Stat Major, secția a VI-a Transporturi pe Apă.”

În ziua de 24 august 1944 ostașii germani ce erau la magazia cu materiale din port s-au predat Garnizoanei Hârșova în liniște pentru care au fost lăsați liberi și li s-a permis să plece în amonte cu o șalupă. În ziua următoare, 25 august, Batalionul II Poduri Fluvii împreună cu plutonul de grăniceri Hârșova, singurele unități rămase în Garnizoană, au procedat la dezarmarea trupelor germane ce se scurgeau din Dobrogea în Muntenia prin punctele Vadu Oii-Giurgeni. În aceeași zi, au fost dezarmate patru bacuri de debarcare germane și aduse la punctul Varoș. În zilele următoare au trecut în amonte mai multe bacuri de debarcare germane din care unul s-a pus pe uscat pe stânca de lângă cetatea Carsium altele, somate să se predea, au ripostat cu focuri. Au fost lovite astfel magazia NFR și parte din bagajele refugiaților de pe pasagerul „Principele Mircea”, casa unui locuitor al orașului, diverse anexe gospodărești. Nu au fost, din fericire, victime omenești.

Într-un moment au sosit în port mai multe șalupe rapide, un vas-spital, patru bacuri de debarcare, un remorcher. Vasele au luat poziția de luptă îndreptând tunurile asupra orașului. Colonelul Zaharia, comandantul Batalionului II Poduri Fluvii și comandantul Garnizoanei au venit la Căpitănie și, după cum povestește căpitanul Zărnescu în Registrul istoric, „mi-au cerut ca împreună cu un ofițer din Batalion să merg la convoiul german și să rog pe comandant să nu tragă asupra orașului. Am mers la convoi și cu mare greutate, după aproape două ore, am reușit să-i conving că nu are nici un rost să tragă asupra orașului. A plecat de la convoi subsemnatul și ofițerul pontonier, rămânând ca ostatici o șalupă

cu comandantul convoiului care a luat contact cu dl colonel Zaharia care le-a admis tot ce germanii au cerut, adică: germanii să ridice din magazie toate butoaiile cu motorină, să-și ia toți prizonierii făcuți de trupele române și să nu se mai tragă de pe mal asupra convoaielor germane. Convoiul a părăsit portul la orele 13,30 cu destinația Cernavoda. În acest timp, fără a se observa ceva vasele germane au minat bacul ce se pusese la uscat, deoarece în seara zilei de 25 august 1944 orele 21 s-au auzit mai multe detunături după care vasul a luat foc, făcând să explodeze aproape întreaga muniție ce se afla la bord.”

În ziua de 28 august la orele 18,00, au sosit în oraș primele detașamente rusești care au fost doar în trecere, lăsând pe căpitanul de gardă Vinogradov în calitate de comandant al Garnizoanei din partea Armatei Roșii.

”Abia în 4 septembrie au sosit în port mai multe vedete rusești, iar pe una din ele se afla un domn amiral rus care pentru noaptea de 4/5 septembrie a fost cartiruit în locuința farmacistului Gheorghe Constantin. Dl. amiral sovietic a dat dispozițiuni să i se instaleze un birou pentru care fapt a fost evacuat localul Agenției N.F.R. unde s-au instalat atât biroul cât și dormitorul amiralului rus, cât și birourile personalului ce eventual ar fi avut, precum și o sală de ședințe. De asemenea s-a mai instalat pe magazia de mărfuri N.F.R. un observator.”

La 9 februarie 1945 a încetat din viață ofițerul principal de port Zărnescu Mangalia, girantele Căpităniei portului Hârșova, cum scrie altcineva în Registrul istoric. Moartea s-a datorat unei boli contractate în timpul și din cauza serviciului.

Prin ordinul 1395 al Direcției Marinei Comerciale conducerea Căpităniei a fost încredințată ofițerului de port Gheorghe Georgescu, acesta îndeplinind consecutiv și funcția de comandant militar de port. Câteva zile mai târziu, la 1 martie 1945 conducerea Căpităniei a fost încredințată lui Vasile Chiriță, ofițer de port, transferat din Centrala Direcției Marinei Comerciale. În 10 martie 1945 a luat ființă în port postul de observație sovietic nr.119. Anul 1946 aduce o altă schimbare în conducerea Căpităniei, aceasta fiind încredințată ofițerului de port Nicolae Căpriță.

Începe perioada de grea încercare pentru țară, instalarea comunismului cu tot cortegiul lui de suferințe. Căpitănia Hârșova se luptă ca toate celelalte instituții de acest fel cu inerentele probleme impuse de noii stăpâni, dar cu sloiurile de pe Dunăre iarna, și cu lipsa materialelor, și cu capriciile oamenilor vremelnici instalați la comandă.

Scriitori antichi despre Callatis și callatieni (III)

■ Cercetător științific doctor Sorin Marcel COLESNIUC

Scriitorii antichi care au scris despre cetatea Callatis și callatieni și pe care i-am prezentat deja în numerele trecute ale revistei sunt: Scylax din Cariadna, Pseudo-Scymnos, Diodor din Sicilia, Strabon, Pomponius Mela, Pliniu cel Bătrân, Memnon, Ptolemeu, Apian și Arian. Dar, alături de lucrările istoricilor și geografilor antichi, s-au mai păstrat și diverse hărți pe care este localizată și cetatea Callatis. Prin urmare, voi continua să prezint în acest articol, în ordine cronologică, atât scriitori antichi: Diogene Laerțiu, Rufius Festus, Ammianus Marcellinus, Hierocles și Iordanes și cărțile scrise de ei, cât și alte izvoare istorice pe care apare și cetatea Callatis: pergamentul de pe scutul descoperit la Duras – Europos, Harta lui Peutinger și Itinerarul lui Antoninus.

Diogene Laerțiu a trăit în prima jumătate a sec. al III-lea p.Chr. A scris o istorie a filozofilor, o compilație deosebit de importantă, având în vedere faptul că foarte multe dintre izvoarele folosite de autor nu mai există. Astfel, în lucrarea *Viețile, doctrinele și cugetările filozofilor vestiți*, Diogene Laerțiu notează: „Au fost douăzeci (de bărbați) vestiți cu numele Demetrios: primul din Calcedon..., al șaselea **Demetrios din Callatis**, care a scris o lucrare de geografie despre Asia și Europa

în 20 de cărți.”¹ Demetrios din Callatis s-a născut în a doua jumătate a sec. al III-lea a.Chr., iar în jurul anului 200 a.Chr. a scris cele 20 de volume în care a descris, în ordine geografică, istoria și etnografia zonei Pontului Euxin.

Diogene Laerțiu continuă: „Au fost paisprezece (filozofi) cu numele Heraclid: primul chiar acesta (este vorba despre Heraclid din Pont)... al cincilea, **Heraclid din Callatis** sau din Alexandria, care a scris *Succesiunea* (în timp a filozofilor), în șase cărți și *Raționamentul lembeutic*, din care cauză este numit și Lembos.”² Lembos este denumirea corabiei de război prevăzută cu un pinten. Heraclid s-a născut, cel mai probabil, la Callatis și între anii 170 – 146 a.Chr. a trăit la curtea regelui egiptean Ptolemeu VI (186 – 145 a.Chr.). Lucrarea cea mai importantă scrisă de Heraclid se intitulează *Istории* și era alcătuită din 37 de cărți. De asemenea, a mai scris și un rezumat al *Biografiilor* lui Satyros.

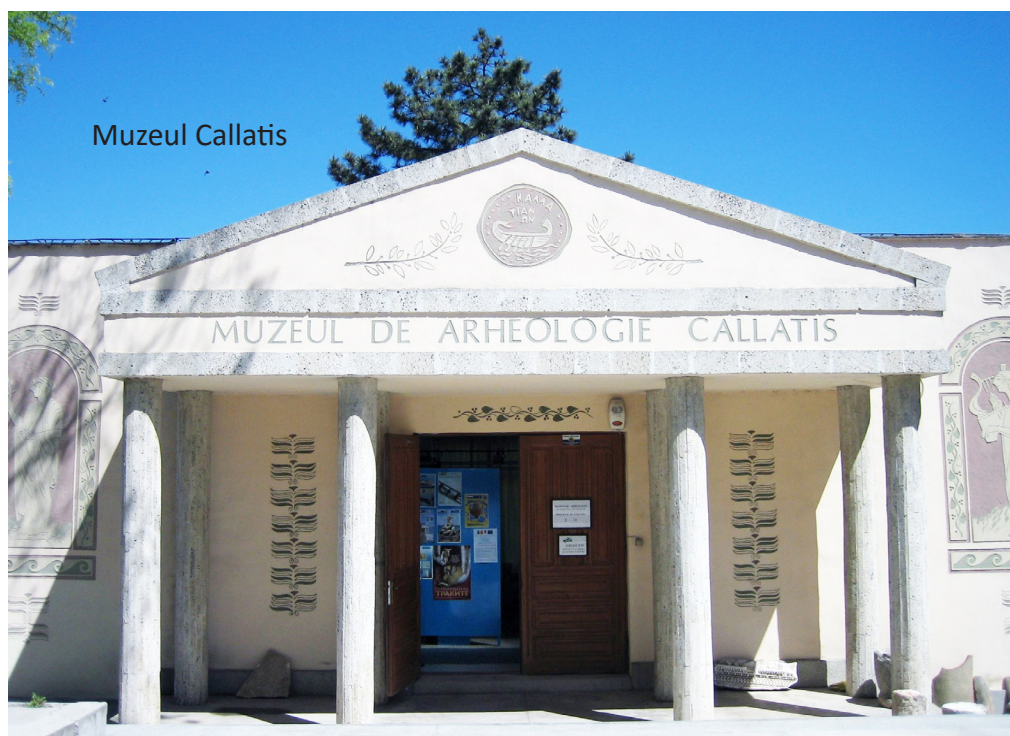
Scutul de la Dura – Europos. Cetatea Callatis apare și pe un fel de itinerar antic, pictat pe un pergament cu dimensiunile de 45 X 18 cm, fixat pe interiorul unui scut de paradă descoperit la Dura – Europos, pe malul stâng al Eufratului. Cercetările arheologice au fost realizate sub conducerea lui Franz Cumont, între anii 1922 – 1923. Pergamentul

¹ Diogene Laerțiu, *Viețile, doctrinele și cugetările filozofilor vestiți*, V, 83, în *FHD*, vol. I, p. 719.

² *Ibidem*.

Cetatea Callatis

Muzeul Callatis

conține o listă de localități, din Bulgaria până în Crimeea, de-a lungul țărmului Mării Negre. Scutul, datat la mijlocul sec. al III-lea p.Chr., a aparținut unui soldat din *Cohors XX Palmyrenorum sagittariorum*.

Localitățile marcate pe scut sunt următoarele: „2. Me(sembria), 6. Dionysopolis, 7. Timum, 8. Bizone, 9. (Capul) Tirizis, 10. **Callatis**, 11. Amlaidyna, 12. Stratonis, 13. Tomis 33 mii 400 (de pași – distanța de la Callatis la Tomis), 14. Halmyris 74 mii (de pași), 15. Fluviul Istru 44 mii (de pași), 16. (semne ilizibile), 17. Fluviul Dunărea, 18. (semne ilizibile), 20. Tyras 84 de mii 500 (de pași).”³

Harta lui Peutinger. Tabula Peutingeriană sau Harta lui Peutinger este o hartă a drumurilor principale din perioada Imperiului Roman. Proveniența manuscrisului a rămas necunoscută, iar

exemplarul alcătuit din 12 foi, din care s-au păstrat doar 11, este o copie din secolul al XI-lea sau al XII-lea. Constantin Daicoviciu datează Harta lui Peutinger în a doua jumătate a sec. al III-lea. Cifrele care apar pe hartă reprezintă distanța până la următorul oraș, unitatea de măsură fiind mila romană – 1478 m.

Cetatea Callatis este menționată pe drumul de la Sigidunum la Constantinopol: „Transmarisca 12, Candidiana 13, Tegulicium 11, Durostorum 18, Sacidava 17, Axiopolis 18, Capidava 18, Carsium 25, Beroe 21, Troesmis 9, Arrubium 26, Noviodunum 41, Salsovia 24, Ad Stoma 60, Histria 40, Tomis 12, Stratonis 22, **Callatis** 24, Tirizis 12, Bizone 12, Dionysopolis 32.”⁴

Itinerarul lui Antoninus este o lucrare realizată după un model din timpul împăratului Caracalla (212 – 218). Definitivarea

itinerarului s-a concretizat în timpul împăratului Dioclețian (284 – 305). Cetatea Callatis apare printre localitățile aflate pe drumul dintre Viminacium la Constantinopol: „1. Transmarisca 16 mile, Candidiana 13, Tegulicium 12, Durostorum legiunea a XI-a Claudia 12, Sucidava 18, Axiopolis 12, Capidava 18, Carsium 18, Cyrus 10, Beroe 14, Troesmis legiunea I Iovia, Scythica 8, Arrubium 9, Dinogetia 9, Noviodunum legiunea a II-a Herculeia, Aegyssus 24, Salsovia 17, Halmyris 9, Vallis Domitiana, Ad Salices 26, Histria 25, Tomis 36, **Callatis** 30, Timogitia 18, Dionysopolis 24, Odessos 24.”⁵

Eutropius a trăit în sec. al IV-lea, a luptat împotriva perșilor, iar în calitate de *magister memoriae*, la solicitarea împăratului Valens, a scris, în anul 369, o istorie romană alcătuită din zece cărți, intitulată *Breviarium ab Urbe condita*. Pentru a scrie această istorie, a consultat lucrările lui Livius, Suetonius și altele.

În *Scurtă istorie de la întemeierea Romei*, Eutropius notează: „Însă celălalt Lucullus, care administra Macedonia, a fost primul dintre romani care a dus război împotriva bessilor și i-a învins într-o luptă mare pe muntele Haemus. Orașul Uscudama, pe care îl locuiau besii, el l-a luat cu asalt chiar în ziua în care îl atacase; a cucerit Cabyle și a ajuns până la Dunăre. Apoi a atacat mai multe cetăți așezate de-a lungul Pontului. Acolo a devastat Apollonia și a cucerit **Callatis**, Parthenopolis, Tomis,

³ Franz Cumont, *Fouilles de Doura-Europos* (1922-1928), Guethner, Paris, 1926, p. 330; I. Mititelu, *Itineraria Romana. Le Bouclier de Dour Scutul de la Dura – Europos*, în Buletinul Societății numismatice române, XVXXII (1943), p. 78-91, apud *Scutul de la Duras-Europos*, în FHD, vol. I, p. 725 – 727.

⁴ *Itineraria Romana. Römische Reisewege an der Hand der Tabula Peutingeriana dargestellt* von Konrad Miller, Stuttgart, 1916; *Die Peutingersche Tafel oder Weltkarte des Castorius...* herausgegeben von Konrad Miller, Stuttgart, 1916, apud FHD, vol. I, *Harta lui Peutinger*, VIII, 2, 3, 4, p. 739.

⁵ *Itineraria Romana. Vol. I, Itineraria Antonini Augusti et Burdigalense* edidit Otto Cuntz, Teubner, Leipzig, 1929, p. 32 – 33, în *Itinerarul lui Antoninus*, în FHD, vol. I, pp. 747-749.

din munții Haemus i-a supus. A ocupat orașele așezate de-a lungul Pontului: Apollonia, **Callatis**, Parthenopolis, Tomis, Histria; ajungând la Dunăre, le-a arătat sciților armatele romane. În felul acesta stăpânirea romană a dobândit cele șase provincii ale Traciei și anume: Tracia, Haeminontus, Moesia Inferioară, Sciția, Rhodope și Europa, în care a fost înălțată cea de-a doua capitală a lumii romane.”⁷

Ammianus Marcellinus a fost ofițer în armata romană. S-a născut în anul 330, în Antiohia, și a decedat în anul 400, la Roma. A scris 31 de cărți în care a prezentat evenimentele istorice desfășurate în perioada anilor 96 – 378. Dintre acestea s-au păstrat doar cărțile XIV – XXXI, ce acoperă perioada cuprinsă între anii 353 – 378.

În *Istoria romană în 31 de cărți*, în cartea *Populația din Tracia și orașele mai de seamă*, Ammianus Marcellinus menționează că orașul Callatis este unul dintre orașele de seamă din Scythia Minor: „După aceștia a venit generalul Lucullus, care s-a războit cel dintâi cu neamul neînduplecat al besilor și a răpus în aceeași luptă și pe haemimontani, care i s-au împotrivit cu înverșunare. Sub amenințarea lui, toate provinciile tracice au trecut în stăpânirea strămoșilor noștri și în chipul acesta, după mai multe încăierări cu sfârșit îndoielnic, au fost adăugate statului roman șase provincii. Între ele, cea din capăt, învecinată cu ilyrii, poartă numele special de Tracia și are drept podoabe cetăți mărețe ca Filippopolis, vechea Eumolpias și Beroea. După aceasta Haemimontul are Adrianopolis, care se numea altădată Uscudama, și Anchialos, cetăți mari. Apoi Moesia, unde se află Marcianopolis, poreclit astfel după numele surorii împăratului Traian, apoi Durostorus, Nicopolis și Odessus, iar în dreptul lor este Scythia, în care orașele mai de seamă sunt, între altele, Dionysopolis, Tomi și **Callatis**...”⁸

Hierocles a scris un fel de ghid de călătorie, între anii 527 – 528, un indice istorico-geografic al provinciilor și orașelor din Imperiul Roman de Răsărit. Lucrarea sa a fost folosită ulterior de Constantin Porfirogenetul, care îl va numi *gramaticul* pe Hierocles.

Astfel, în cartea intitulată *Ghid de călătorie*, Hierocles face referire și la cetatea Callatis: „Constantinopol. Toate provinciile și orașele aflate sub administrația Împăratului romanilor din Constantinopol sunt 64 de provincii și 935 de orașe, după cum apar rânduite mai jos... Moesia secunda. Provincia Moesia, sub un guvernator, 7 orașe:

Marcianopolis, Odessos, Durostorum, Nicopolis, Novae, Appiaria, Abrittos; Scythia. Provincia Scythia, sub un guvernator, 15 orașe: Tomis, Dionysopolis, Akrai, **Callatis**, Istros, Constantiana, Zeldepa, Tropaeum, Axiopolis, Capidava, Carsium, Troesmis, Noviodunum, Aegissos, Halmyris; Dacia mediterranea. Provincia Dacia interioară sub un consular, 5 orașe: Sardica, Pautalia, Germae, Naissus, Remesiana; Dacia Ripensis. Provincia... sub un consular, 5 orașe: Ratiaria, Bononia, Aquae, Castra Martis, Oescus.”⁹

Iordanes, originar din Moesia, a fost un got romanizat care a scris o *Cronică universală* (*De summa temporum vel origine actibusque gentis Romanorum*) având la bază lucrările scriitorilor: Eusebius-Hieronymus, Florus, Rufius Festus și Marcellinus Comes. De asemenea, a mai scris și o *Istorie a goților* (*De origine actibusque Getarum*) având ca material informativ opera lui Cassiodorus.

În *Faptele romanilor*, Iordanes prezintă luptele dintre romani și geto-daci, unde amintește și de cucerirea cetății Callatis: „După aceasta, pe dacii din ținuturile de dincolo de Dunăre, care au o întindere de un milion de pași, i-a prefăcut în provincie Traian, în timpul domniei sale, după ce regele lor Decebal a fost omorât. Gallienus însă le-a pierdut în timpul domniei sale, iar împăratul Aurelian, rechemând de acolo legiunile, le-a așezat în Moesia și acolo, într-o parte a acesteia, a întemeiat Dacia Mediterranea și Dacia Ripensis, la care a adăugat Dardania. Toată Illyria însă, care fusese supusă pe regiuni în mod separat, a fost unită într-un singur organism, care are în interiorul său optsprezece provincii și anume: două Noricum, două Panonii, Valeria, Suavia, Dalmatia, Moesia Superioară, Dardania, două Dacii, Macedonia, Thessalia, Achaia, două Epyrus, Praevalles; împreună optsprezece. ... Marcus Lucullus, cucerind de asemenea și cetățile care erau așezate pe țărmul Pontului, adică Appollonia, **Callatis**, Parthenopolis, Tomis, Istros și supunând toate regiunile până la Dunăre, a arătat sciților vitejia romanilor.”¹⁰

Voi continua să prezint, și în numărul viitor al revistei, o nouă serie de scriitori antici, dar și izvoare istorice scrise, care fac referire la cetatea Callatis și locuitorii săi.

⁷ Rufius Festus, *Scurtă istorie a poporului roman*, VIII, IX, în FHD, vol II, pp. 43 – 45.

⁸ Ammianus Marcellinus, *Populația din Tracia și orașele mai de seamă*, XXVII, 4,11-12, p. 123.

⁹ Hierocles, *Ghid de călătorie*, 636, 637, 654, 655, în FHD, vol. II, p. 351 – 352.

¹⁰ Iordanes, *Faptele romanilor*, 217 – 221, în FHD, vol. II, pp. 407 – 409.

Iasomia: alb strălucitor, parfum seducător

Anca JIGMOND

Toate poveștile mele rezonează cu amintirile copilăriei. O copilărie frumoasă, o copilărie cu zburdat pe stradă, cu jocuri, cu v-ați ascunselea, cu 9 pietre, cu elasticul, cu multe, infinit de multe amintiri!

O stradă plină de copii, mai mici, mai mari, dar toți la fel. Indiferent de posibilitățile materiale ale părinților noștri ne trăiam copilăria în plină stradă fără prea multe restricții, poate doar legate de intrarea în casă la o anumită oră. Probabil 22.00.

Acum e invers: te rogi de copil să iasă afară și el nu vrea. Păcat!

Strada noastră! Populată cum am spus de copii îmbrăcați la fel cu pantaloni de trening cu 2 dungi albe, cu teniși Drăgășani, cu pulover împletit de mămaite care stăteau pe bancă la povești, tricotat, croșetat, de cum dădea primăvara. Strada mea cu flori de iasomie, parfumată. Parfumul se răspândea în toate direcțiile după apusul soarelui. Vizualizez strada. Plină de iasomie de la un capăt la altul. Noi nu aveam și cred că eram invidioasă pe acest aspect. Aveau vecinele și adunam de la ele mănunchiuri mari de pus în vaza de cristal roșu, așezată frumos pe mileul din sufragerie.

Iasomia, darul zeilor, asociată cu puritatea, senzualitatea, frumusețea, parfumează discret nopțile de mai și dacă o ții în vază în dormitor aduce somn liniștitor. Pură, delicată ne aromează ceaiurile, îi căutăm esența fină atunci când ne alegem parfumurile și îi recunoaștem mirosul oriunde și oricând, dar mai presus de orice reprezintă culoarea ALB.

ALB - puritate și speranță, pentru occidentali - căsătorie, pentru orientali - moarte! Iată, astăzi o culoare ce semnifică pe de o parte începutul, pe de altă parte sfârșitul. Am citit cândva că dacă toate culorile ar fi amestecate în proporții egale, rezultatul amestecului s-ar transforma în ALB. Faceți cum vreți, dar amestecați toate întâmplările din viața voastră: bune sau mai puțin bune, rezultatul ar trebui să fie ALB cu cea mai pură semnificație: SĂRBĂTOARE!

Sărbătorește - ALB, PUR și parfumat, ca IASOMIA! Sărbătorește cu un ceai cu efect relaxant și afrodisiac, protejează-ți inima, crește-ți imunitatea!

Fă o baie cu flori de iasomie, nu ai, nu-i nici o problemă, merge și cu ulei esențial cumpărat de la o drogherie, pregătește-te de vară, pentru că da – ceaiul de iasomie ajută la pierderea greutateii corporale, dar ține minte: după ora 17.00 iasomia se miroase, nu se bea, altfel vei petrece noaptea la fereastră admirând luna și stelele și, de ce nu, contemplând o tufă de ... iasomie!

Sever Cărpinișan (II)

Aurelia LĂPUȘAN

Printre documentele încredințate de prof.univ. dr. Letiția Oprean, fiica lui Sever Cărpinișan, se află și o autobiografie scrisă în 1951. An greu pentru țară, dar mai ales pentru intelectualii care priviseră democrația și libertatea ca pe niște principii de viață și nu acceptau supunerea și degradarea morală impusă de noul regim sub nicio formă. Sever Cărpinișan declara sub propria răspundere că făcuse doar ceea ce îi dictase conștiința. Slujise o viață întreagă presei, mișcării democratice, orașului și țării. Reproducem pentru prima dată textul autobiografiei păstrată olograf din care se desprind multiplele activități și implicații social-culturale la care participase Sever Cărpinișan.

„Mă numesc Cărpinișan Niculae(mai târziu am adoptat și prenumele de Sever, în gazetărie) prenume care mi-a rămas uzual. Sunt născut în anul 1900, luna Ianuarie, ziua 6, în suburbia Anadolchioi(orașul Constanța). Toată vremea(cu excepția anilor 1926- 1928 când am fost pentru studii la Paris și cu excepția a scurte intervale) am locuit în orașul Constanța.

Tatăl meu s-a numit Petre Cărpinișan și a fost născut în comuna Cărpiniș (Transilvania) iar pe mama o chema Salomeia Tănase și este originară din Poiana Sibiului. Sunt în câmpul muncii de la vârsta de 9 ani. Până în 1912 am lucrat ca ajutor rotar de tipografie, tinichiu(la Fabrica „Tomis”, Constanța) ucenic tâmplar și în genere am ocupat diverse posturi unde puteam câștiga un ban, familia părinților fiind împovărată.

Din 1912 am intrat la tipografie și am învățat meseria de tipograf zețar. Am lucrat această meserie până în anul 1923-1924, când pe deoparte, datorită insalubrității ei, în condițiile de lucru de atunci, iar pe de altă parte „talentului ” meu de ziarist- scriind între timp- și de cronicar dramatic, am trecut în meseria de gazetar la ziarul *Dobrogea Jună* din Constanța. Meseria de cronicar dramatic am practicat-o pentru prima oară, fiind tipograf la ziarul *Neamul Românesc* Iași, al lui Nicolae Iorga, 1918...”¹

Sever Cărpinișan

Pe tărâm publicistic teatral am început încă dela Iași, „*Neamul Românesc*”². În 1919, reîntors la Constanța, fac să apară împreună cu Ion Prejbeanu (fost până acum câțiva ani, funcționar sau pensionar la Vornic- Mărgineni Prahova) revista literară „*Șoapte*”³.

În 1920, dimpreună cu publicistul dobrogean Petru Vulcan, înființăm Cercul Teatral „*Ovidiu*”, punând în scenă, în calitate de regizor, diverse piese, unele scrise chiar de noi.

Cu acest cerc alcătuit în mare majoritate din elemente muncitorești duc activitatea până în 1924, jucând și roluri.

² *Neamul românesc*, publicație înființată în 1906 de către Nicolae Iorga. A fost tipărit chiar în reședința sa din Vălenii de Munte. *Neamul Românesc* aducea o notă nouă în presa românească, susține Pamfil Șeicaru în volumul *Istoria presei* (Editura Paralela 45, ediție de George Stanca, p. 265).

³ Publicație bilunară, revistă socială, literară, artistică, muzicală și sportivă.

¹ Autobiografie Nicolae Sever Cărpinișanu, 4 august 1951.

Activez după aceea în "Astra Teatrală Dobrogeană", o scurtă perioadă de vreme, după care trec și înființez împreună cu un mănunchi de muncitori și intelectuali (prof. Mureșanu, Jean Bart) Cercul de Teatru "Ion Creangă".

După înapoierea mea de la Paris, pe baza studiilor de specialitate făcute acolo, caut să înjghebez o trupă de amatori de teatru cu care să împlinesc lipsa de viață culturală a Constanței.

Am activat cu această trupă, în chip întrerupt, mai mulți ani.

Am înființat apoi, împreună cu mai mulți profesori de liceu, o academie populară, ocupându-mă în cadrul ei, de problema teatrului.

În perioada legionarilor nu am activat pe nici o cale și deci nici pe aceea a teatrului.

Din anii 1924, am reînceput activitatea culturală, mai întâi făcând parte din caravana culturală a Ziarului "Dobrogea Jună", ziar la care am colaborat între timp cu toate cronicile dramatice privind trupele în turneu și locale și de care fusesem atașat prin profesie, și care își propusese construcții de cămine culturale în județ (scop neatins decât cu desăvârșirea Căminului dela Techirghiol).

În 1943, dimpreună cu un mănunchi de intelectuali, pornesc campania refacerii teatrului "Elpis" în vederea înființării unei trupe de teatru permanentă. Din acest comitet a făcut parte ing. Vasile Ionescu, directorul "Concordiei", care a dat un sprijin financiar efectiv reparației.

La 1 martie 1944, a fost inaugurat și trupa permanentă a fost constituită. După o scurtă perioadă a fost oprită din activitate pentru motivul că am jucat piese interzise (de autori evrei).

La această trupă am avut calitatea de director de scenă. În 1945, împreună cu mult regretatul tovarăș Mihai Dumitru, transform vechiul Teatru "Muncă și lumină"- emblema sub care pentru ușurința de formalități, activa trupa, în "Teatrul muncitoresc" având în Comitetul de direcție pe Mihai Dumitru, prof. Ion Banu, dela liceul de băieți Constanța, ing. Vasile Ionescu, G. Gheorghiu, Ștefan Cățu, subsemnatul păstrând și calitatea de director de scenă.

Am pus în scenă diverse piese sovietice și române.

În 1944, înființez Teatrul militar al litoralului aprobat de Direcția superioară a marinei (având ca inițiator pe comandorul - fost apoi vice-amiral) Pik Cristescu, cu calitatea de director de scenă scriind reviste și organizând turnee, pentru răniții de pe litoral, români și sovietici, și un turneu în front, în munții Tatra, în lupta anti-hitleristă.

Familia Sever și Rosa Cărpinișan

Cu teatrul muncitoresc duc activitatea până în 1947, dată la care trec la Ansamblul Consiliului Sindical județean în calitate de director de scenă, scriind și punând în scenă revista "Munca în joc și cântec la mare".

Am pus în scenă cu această ocazie: "Chestiunea rusă" de Simonov, "Pensiunea d-nei Stamate" de Al. Sahighian, "O zi de odihnă", "Vă caută un inspector de poliție" de Ussean, "Cumpăna" de Lucia Demetrius, "Serafim" de I. Tăranu, "Ultima carte" de N. Grigorescu etc.

Activitatea acestui teatru a durat două stagioni, după care, în 1949, împreună cu întreaga trupă, am trecut la "Canalul Dunăre-Marea Neagră", subsemnatul păstrându-și calitatea de regizor, angajat de canal.

Aci, am activat în această calitate și făcând parte din Divizia Culturală a Canalului, nu numai cu trupa

respectivă, dar în calitate de instructor, cu toate echipele teatrale după șantierele canalului.

Am mai organizat și regizat diverse festivaluri artistice, ocazionale, piese într-un act, recitaluri de poezie progresistă etc.

Din februarie 1951 am trecut la Teatrul de stat Constanța în calitate de asistent director de scenă, colaborând la punerea în scenă a piesei "Vocea Americii", iar în ultimul timp mi s-a încredințat de către Comitetul pentru artă piesa "Ziua cea mare" pe care urmează să o pun în scenă pentru stagiunea de toamna 1951.

Ca autor dramatic am scris: "Frizeria este brățară de aur", satiră în 2 acte, "În luptă cu dușmanul", piesă eroică din lupta împotriva hitleriștilor, într-un act, "Noul activist", piesă într-un act.

"Se aprind luminile orașului nou" piesă în 3 acte din viața de muncă și de luptă a constructorilor canalului Dunăre-Marea Neagră, mai având în manuscris piesa "Dușmanul din noi", în 3 acte.

Toate aceste piese, în afară de ultimele două, au fost reprezentate.

În prezent mai am calitatea de responsabil artistic al concursului echipelor teatrale ale Căminelor culturale din regiunea Constanța.

Mă cunosc și pot da referințe despre trecuta mea activitate din teatru următorii: G. Gheorghiu, Ștefan Cătu (de la Canalul Dunăre-Marea Neagră), ing. Vasile Ionescu, contra-amiral pensionar Pik Cristescu, Pârcălăboiu (tot de la Canalul Dunăre-Marea Neagră), Bucur (directorul uzinelor comunale), prof. I. Banu (liceul teoretic de băieți), N. Pascu (profesor la școala de economie și finanțe), Profit Romeo (Teatrul de Stat Constanța), Maria Volontaru (vice-președinta Uniunii Sindicatelor de poligrafie și artă), Chiril Economu (director adjunct al Teatrului Național).⁴

Povestea Letiția Oprean, fiica sa: "Iubirea pentru teatru, pentru adevăr l-au determinat pe tata, atunci când s-a întors de la Paris, să facă gazetărie, o gazetărie militantă în sensul că fără ciupeli, fără bacșișuri, fără mită, și era virulent în privința asta. Spunea: suntem la poarta Levantului, aici e țara marelui bacșiș și se vede foarte bine. Fără să incrimineze neapărat o etnie sau alta, pe greci sau pe armeni, ci spiritul locului este așa pentru că este portul.

Și spunea de fiecare dată că asta denaturează foarte mult relațiile dintre oameni. E adevărat: adică le ia morală. Atunci când ținea aceste discuții era înainte de 1948, la noi în casă se refugiase și

un domn grec și cu el vorbea. Eu eram acolo, de față la discuțiile astea, nu înțelegeam chiar tot, dar le rețineam. Știu că domnul grec (badea George) îi spunea tatei:

-Nicule, tu ce vrei să faci este la modul ideal, un port dacă nu este plin de afaceri nu este port. La care tata îi spunea:

-Lasă-mă în pace că poate să mai fie și afaceri curate, nu e obligatoriu să fie murdare.

-Tu ești un idealist, nu o să îți meargă bine, nu vezi vremurile în care trăim?

S-a implicat foarte mult în viața teatrală constănțeană, lucru demonstrat de toate piesele regizate, „îngrijite” cu atâta devotament:

Ministerul Muncii, Camera de Muncă Constanța, Inspectoratul regional Muncă și Lumină, în sala Cazinoului Subofițerilor, Festival Teatral Muncă și Lumină în cadrul căruia se va face premiera meseriașilor și ucenicilor merituosi din orașul Călărași, de către Camera de Muncă Constanța.

Program: „Frizeria este brățara de aur”, comedie în 2 acte de N. Sever Cărpinișan, conducerea scenică: N. Sever Cărpinișan.

Ministerul Muncii, Teatrul Muncă și Lumină, Constanța, 5 martie 1944, Zorile-dramă patriotică în 2 acte de St. O. Iosif, regia și direcția de scenă: N. Sever Cărpinișan, conducătorul Subcentrului Teatral Muncă și Lumină, Constanța.

Teatrul Muncitoresc, duminică, 13 Ianuarie 1946, premieră, Amedeo Stâncjenel, comedie în 3 acte de Victor Rodan și N. Vlădoianu, regia și direcția de scenă: N. Sever Cărpinișan.

Sala Teatrului Muncitoresc (Elpis), duminică, 7 aprilie 1946, ora 4 d.a., Festivalul Artistic al Liceului Comercial de Băieți „REGELE CAROL I”, Constanța. Mușcata din fereastră, comedie în 3 acte, de Victor Ion Popa, regia: D-I N. Sever Cărpinișan.

Universitatea Populară Constanța, Conferința D-lui N. Sever Cărpinișan despre Satul și orașul în destinul românesc, (conferința IX, ultima din ciclul „Aspecte și probleme din viața satului românesc”) ce va fi ținută Marți, 25 iunie 1946, în sala Teatrului Muncitoresc (Elpis).

Căminul Cultural Municipal FILIMON SÂRBU, stagiunea teatrală II, 1948-1949, Pensiunea D-nei Stamate, comedie în 3 acte de Al. Șahighian, direcția de scenă: N. Sever Cărpinișan.

Căminul Cultural Municipal FILIMON SÂRBU, stagiunea teatrală III, 1948-1949, Vă caută un inspector de poliție, piesă în 3 acte prelucrată după J.B. Priestley, direcția de scenă: N. Sever Cărpinișan.

Și lista continuă până în anii dinaintea morții, în 1975.

⁴ Autobiografie Nicolae Sever Cărpinișan, 4 august 1951.

„CASA DIN DELENI”

Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”, se dovedește din nou o adevărată pepinieră de talente, pentru că tot mai mulți elevi se remarcă la festivaluri și concursuri care fac cinste instituției noastre. În perioada 13-19 mai 2017, Școala Populară de Arte „Vespasian

Lugu” din Brăila, a găzduit cea de-a XXII – a ediție a Concursului Național de Pictură și Grafică „Vespasian Lungu”. Concursul se adresează în exclusivitate elevilor școlilor populare de arte și meserii din țară. Vernisajul expoziției și festivitatea de premiere au avut loc sâmbătă 13 mai la Galeriile de Artă Brăila. Perseverent și talentat, cursant în anul II al Centrului Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”, la secția Arte Vizuale, clasa de Pictură, coordonată de domnul profesor Florentin Sîrbu, Cătălin Strugaru, a participat în cadrul Concursului Național de Pictură și Grafică „Vespasian Lungu”, cu lucrarea „Casa din Deleni”, cu care a obținut la secția Pictură locul I. Astfel, concursul se dovedește o confirmare a talentului său și o răsplată pentru muncă, ambiție și devotament față de artă.

PREMII PENTRU PIANIȘTI

În urma participării la diferite concursuri, elevii noștri de la clasa de PIAN, profesor **Alla Bivol**, s-au întors cu premii după cum urmează:

- **Badea Marie Eveline, Neamțu Maria Diana** - premiul I în cadrul Concursului „Ada Ulubeanu”, desfășurat la București;
- **Panait Iris Maria, Badea Marie Eveline** locul II, **Țopai Raisa** - mențiune, în cadrul Concursului „Pianul Fermecat”, Ediția a -III -a desfășurat la Galați;
- **Diana Neamțu, Panait Iris Maria**, locul III, **Badea Marie Eveline** locul II, **Enescu Dan** - mențiune, în cadrul Concursului de Pian „Irina Șațchi” desfășurat la Râmnicu Vâlcea;
- **Neamțu Maria Diana** premiul I, în cadrul Concursului de Interpretare Pianistică „PIANO ARTIS”, ediția a - VII-a desfășurat la Iași.

foto: Cristina Tudor